

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Fotografija

3

Charkivo operos ir baleto teatras Vilniuje

6

Premjera „Frankenšteino kompleksas“
Kauno dramos teatre

7

Laiškai apie teatrą

8



Skuja Braden, Nacionalinis Latvijos paviljonas

RENGĖJŲ NUOTR.

Įspūdžiai iš 59-osios Venecijos bienalės

11

Nauji filmai – „Charlotte apie Jane“

12

Slavojus Žižekas apie karą Ukrainoje



„Tamara Obrovac Quartet“. Birštono džiazo festivalis

D. KLOVIENĖS NUOTR.

Džiazo stiprybė

Baltijos pavasario džiazo festivalių apžvalga

LAIMA SLEPKOVAITĖ

Pratę improvizuoti džiazo festivaliai visą karantinų laikotarpį praleido šokinėdami tarp ribojimų atlaisvinimo salelių, kartais sėkmingai įsikomponuodami į atokvėpių ribas, kartais atsitrenkdami į prieš pat atidarymo koncertą užsiveriančias duris. Ir štai pagaliau – pavasaris be ribojimų, netgi be kaukių, laisvas ir svetingas muzikai, kuri atgimė: į savo įprastą formatą grįžo Birštono ir Kauno džiazo festivaliai, konkursas „Riga Jazz Stage“ Latvijoje bei „Jazzkaar“ Estijoje.

Atsiliepti į dabartinę negandą – karą Ukrainoje – šie kūrybinės laisvės bastionai nespėjo. Vėlesni festivaliai jau formuoja savo programas, įtraukdami solidarumo elementą (kviečia ukrainiečių muzikantus, rengia jungtinius projektus, išskirtines dedikacijas), o kovą – balandį vykstantys didieji festivaliai

liko užklupti ataidinčių katastrofos rezonansų, sėjančių emocinį išsekimą, sausrą ir apatiją, būdami visiškai tam nepasiruošę.

Nepasiruošusi buvo ir publika. Atrodė, mėgavimasis muzika brutalios agresijos fone yra neįmanomas ir bergždžias. Tačiau atvirkščiai – jis sugrąžino realybei spalvas ir prasmę. Birštono festivalio scenoje Darius Užkuraitis ir Jūratė Kučinskaitė supratingai kreipėsi į džiazuotojus, kviesdami vertinti džiazo maratoną kaip naudingą sielos sveikatai terapiją, padedančią atgauti dvasines jėgas. „Riga Jazz Stage“ konkurse kai kurie dalyviai nuo scenos išsakė savo išgyvenimus ir skyrė savo pasirodymus taikos, grožio, gėrio siekiui. „Kaunas Jazz“ Ramūnas Zilnys prieš kiekvieną savo vedamą koncertą priminė, kad muzika šiandien yra mūsų privilegija, kuria privalu naudotis vardan šviesos persvaros. „Jazzkaar“, kiek man žinoma iš pasiekusių atbalsių,

pavieniai atlikėjai taip pat įgarsino savo mintis. Tad, nors nebuvo modeliuoti kaip atsakas į netikėtai užklupusias realijas, festivaliai tapo atsaku: priėmė įprastai laimingą, o šįkart šiek tiek prislėgtą ir neramią minią į savo glėbį, grąžindami tikėjimą grožiu ir laisve. Pati muzika, atrodo, atkakliau nei įprastai beldėsi į ausis ir širdis, kartais – šokio pasiilgusius kūnus, kad kiekvienas sąskambis balzamo lašais įsigertų į sąmonę ir padarytų stiprų, išliekantį poveikį.

Birštono scenoje Janas Maksimovičius ir Dima Golovanovas suimprovizavo įkvėptą, šiek tiek mistifikuotą, elektronikos miglose skendintį pasakojimą, nirdami į kontempliaciją, apsimaitydami skaidriai čiurlenančiomis frazėmis, nuskriedami į pakilią kulminaciją ir grįždami į tylą, iš kurios gimė tas garsinis mirasas. Liudo

NUKELTA Į 4 PSL.

Ryžtingos dvasios koncertas

Pianisto Daumanto Kirilausko ir Vilniaus miesto savivaldybės Šv. Kristoforo orkestro koncertas

RITA NOMICAITĖ

Šv. Kristoforo kamerinio orkestro, dirigento Modesto Barkausko ir pianisto Daumanto Kirilausko koncertas gegužės 5 d. Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje skambėjo paveiktas kataklizmų mūsų sesių ir brolių žemėje Ukrainoje. Muzikai nuoširdžiausią atjautą jiems išreiškia atlikdami ukrainiečių autorių veikalus. Taigi ir šio vakaro programą pradėjo Valentino Silvestrovo, populiariausio ukrainiečių kompozitoriaus, kūrinys styginiams „Tyli muzika“. Tai melodingas, sentimentalus, daugia-
dalis, tartum kokia prancūziškų šansonų siuita, opusas. Jis buvo traktuojamas lydant šviesų liūdesį ir nemenką intensyvumą – atrodė lyg įprasta gedulo muzika. O pamėginkime įsivaizduoti kitaip – gal šiai „siuitai“ ir jos atlikimo tragiškam kontekstui ypatingumo suteiktų specialiai patylintas skambesys,

vyraujant *piano* spektrui? Tai su-kurtų papildomos prasmės – pa-brėžtų taikos nostalgiją ir galbūt perteiktų tokį skausmą, kai negali prakalbėti. Tačiau šiame koncerte transliuota šiek tiek per nuožmi energija jau signalizavo, kaip pas-kui pajutome, ryžtingą didžiosios vakaro dalies toną.

Toks tonas persimainė su pirmaisiais Johanno Sebastiano Bacho muzikos garsais, publiką sutelkusi-
siais didingon amžinybėn. Regis, kaip dvasinė atrama į programą buvo įtrauktas Bacho Klavyrinis koncertas Nr. 5 f-moll, BWV1056. Orkestro partija skambėjo gražiai, tradiciškai, tik be išradingesnių niuansų, tačiau nuoširdžiausiai de-rinant ansamblį su solistu. Įdomu, kad solistas, pianistas Daumantas Kirilauskas, Bacho muziką visą gy-venimą skambindamas su natūra-liais pokyčiais, dabar vėl ją traktavo kiek kitaip, labiau pasiduodamas gyvai tos muzikos tėkmei, guvu-mui ir judrumui. Solo fragmentas



Šv. Kristoforo orkestras, Daumantas Kirilauskas, Modestas Barkauskas

E. KORIENĖS NUOTR.

orkestrui tylint lėtojoje dalyje tapo gražiausiu koncerto momentu (jį apibūdinti žodžiais nėra jokios vil-ties). Apskritai tą vakarą pianistas skambino dar gaiviau, atsinaujinęs, tarsi apčiuopęs naują pagrindą ir stipriau išskleidęs sparnus.

Toliau klausytojų laukė du dideli ekspresionistiniai veikalai. Dirigen-tas jų intensyvumą papildomai su-tirštino kategoriška retorika, tai ir

paskatino koncerto koncepciją su-vokti kaip kovingo nusiteikimo ak-centą. Taip, apeinant kūrinio per-teikiamą asmeninį skausmą, buvo interpretuojamas dramatiškasis Vytauto Laurušo „Pragiedrėjimas“ styginiams.

Kai kada smagu ne tik garsiai dai-nuoti, bet ir groti. Įdomu, ar patiko labai garsiai groti D. Kirilauskui, atliekančiam Alfredo Schnittke's

Koncerto fortepijonui ir styginiams solo partiją? Toks maksimalaus eks-presionisto amplua – nemažas vi-ražas šio pianisto kelyje, kuriame, tiesa, yra pasitaikę kamerinių eks-presionistinių opusų, įskaitant ir Schnittke's. Vis dėlto D. Kirilaus-kas labiau žinomas kaip tyliausių garsų ieškotojas. Kita vertus, pi-anistas viską traktuoja atvira šir-dimi. Narsos jausmą ryškinusiam dirigentui, natūralu, buvo nelen-gva plačiau aprėpti muzikoje sly-pinčią chaotiškų kontrastų įvairovę, o kūrinio bendriausi bruožai buvo atskleisti.

Turbūt jau visi Lietuvos dirigen-tai yra atlikę Arvydo Malcio kūrinį „Vilties aitvaras“. Ši žavinga, smagi, ilga pjesė grįsta džiazio ritmais. Kaip sakė koncertą komentavęs pats di-rigentas, šiuo opusu programoje siekta suteikti mums vilties. Tik, realybei sleigiant, pastangos pra-linksmėti atrodė bevaisės, tad iš-siskirstėme vilties nuotaikoms apsiblausus...

„Šviesos simfonija“

Kauno miesto simfoninio orkestro septyniolikto sezono uždarymo koncertas

AUŠRA STRAZDAITĖ-ZYBERTIENĖ

Ar patikėtumėt, jei pasakyčiau, kad Kauno miesto simfoninis or-kestras septynioliktą sezoną baigė... Vienoje? Tačiau čia yra tiesos, nes Kauno valstybinėje filharmonijoje vykusiame koncerte „Šviesos sim-fonija“ skambėjo Vienos kompozi-torių Ludwigo van Beethoveno ir Antono Brucknerio muzika. Bee-thoveną skambino Vienoje stu-dijuojanti pianistė Elžbieta Liepa Dvarionaitė.

„Kaip teisingai groja“, – būtent to-kia mintis sukosi galvoje klausantis šių metų IX tarptautinio Stasio Vai-niūno pianistų konkurso pirmosios vietos laimėtojos Elžbietos Liepos Dvarionaitės, su Karolio Variakojo diriguojamu Kauno miesto simfo-niniu orkestru atliekančios Ludwigo van Beethoveno fortepijoninį kon-certą Nr. 1 C-dur, op. 15. Šis jos pa-sirodymas – išskirtinė Kauno sim-foninio orkestro (vyr. dirigentas Constantine'as Orbelianas, vado-vas Algimantas Treikauskas) do-vana balandžio mėnesį vykusio tarptautinio konkurso nugalėtojui. Tuomet konkurso finale gėrėjaisi pianistės mąsliu, poetišku skambi-nimu, ramia, sukaupta laikysena. Dabar, galėdama dar kartą klausytis jos atliekamo Beethoveno Pirmojo koncerto, girdėjau grynąją muzikos esmę, pianistės taurumą ir brandą.



Kauno miesto simfoninis orkestras, Elžbieta Liepa Dvarionaitė, Karolis Variakojis

KMSO NUOTR.

E.L. Dvarionaitė – daugelio tarp-tautinių konkursų laureatė, Nacio-nalinėje M.K. Čiurlionio menų mo-kykloje mokėsi Vaidos Kirvelytės ir Albinos Šikšniūtės klasėse, nuo 2013 m. globojama prof. Mūzos Rubacky-tės, šiuo metu – prof. Annos Mali-kovos studentė Vienos muzikos ir scenos menų universitete. Per po-kalbį Elvinai Baužaitėi ji prisipažino esanti dėkinga, kad Koncertą galėjo parengti su skirtingų mokyklų at-stovais: „Tai padėjo man lavinti savo muzikinį skonį, plėsti kultūrinį aki-ratį, taip pat ir pasirinkti, kas man pačiai arčiausiai širdies.“ Pirmąjį

Beethoveno koncertą ji išskyrė kaip labai šviesią kompoziciją, pilną ti-kėjimo ir optimizmo.

Antroje koncerto dalyje skam-bėjo Bruckerio VI simfonija A-dur, WAB 106. Keturių dalių, šviesi, ku-pina gyvenimą teigiančių skambe-sių, Brucknerio Šeštoji vertinama kaip pasaulėtvarkos grožio ir didy-bės pašlovinimas. O kartu ši simfo-nija yra dar vienas laiptelis Kauno miesto simfoninio orkestro bran-dos etape, leidžiantis atsiskleisti ins-trumentų solinėms, ansamblinėms dermėms ir visam bendram orkes-tro skambesiui. Dominuojančio

mažoro veikale kompozitorius, re-gis, mėgavosi kulminacijomis, tad dirigentui K. Variakojui teko balan-suoti tarp svaigaus džiūgavimo ir emocinio lyrinių temų gylio.

Koncertą turėjęs diriguoti, ta-čiau dėl netikėtos traumos negalė-jęs atvykti Tiuringeno filharmoni-jos orkestro meno vadovas Markus Huberis laiškė orkestro nariams ap-gailėstavo negalėsiantis diriguoti vieno savo mėgstamiausių kom-pozitorių Brucknerio. Pamėgęs jo muziką nuo vaikystės, jo žmogišką artumą Huberis suvokė per laiškus, partitūras, gilindamasis į knygas,

lankydamas jo butą ir kapą. Pa-brėždamas Brucknerio, kaip gar-saus vargonininko, improvizacijas, iš jų kildina ir jo simfonijas. Pasak Huberio, Šeštoji yra šviesiausia, ap-dainuojanti Aukštutinės Austrijos gamtą, miškus, vaikystės dienas, medžioklę, kaimo gyvenimą. „O ša-lia to visose simfonijos dalyse slypi valsas ir Viena“, – teigia dirigentas.

Įspūdingo grožio simfonią (orkestras ją atliko pirmą kartą) sėkmingai parengė ir dirigavo Ka-rolis Variakojis, vis dar įvardijamas kaip jaunosios kartos dirigentas, žinomas kaip šiuolaikinės muzikos ansamblio „Synaesthesia“ įkūrėjas. Grakščių, tikslų, o kartu valingų rankų maestro kaip perspektyvus smuikininkas mokėsi Nacionali-nėje M.K. Čiurlionio menų mo-kykloje, o simfoninio dirigavimo studijas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje baigė pas prof. Juozą Domarką. K. Variakojis, Kauno publikai pažįstamas ir iš klasiki-nės, romantinės, ir iš šiuolaikinės muzikos programų, visuomet ma-loniai nustebina atida tiek patyru-siems muzikantams, tiek jauniems atlikėjams.

Kauno miesto simfoninis orkes-tras su K. Variakoju sezoną baigė teigdamas šviesą ir gyvenimą, į aš-tuonioliktą sezoną žengdamas su jaunais talentais ir brandžiu sim-fonizmo suvokimu.

Ašara Dievo aky

Charkivo operos ir baleto teatro orkestro, solistų ir baleto artistų koncertai Vilniuje

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Gegužės 8-ąją Nacionaliniame operos ir baleto teatre žiūrovus pasitiko ukrainiečių tautiniais raštais pasidabinusios moterys, istoriniais kostiumais vilkintys vyrai su vėliavomis rankose. Neapsieita be bendrų nuotraukų su įvairiakalbe publika. Salėje vyravo pakylėta nuotaika. Ukrainiečių choras jautriai, su lyriška priegaida sugiedojo savo valstybės himną, o į jį, akompanuojant Charkivo teatro orkestrui, visa žiūrovų salė atsiliepė Vinco Kudirkos žodžiais – dauguma klausytojų negrabiai valė rasojančias akis. Kaimynų skausmas mums pažįstamas. Atrodė, kad čia pat buvo Sausio 13-oji. Ukrainiečiams agresija tęsėsi jau 75 dienas...

Scenoje Charkivo ir Lietuvos operos ir baleto teatrų direktoriai Olegas Orishchenko bei Jonas Sakalauskas apsikeitė komplimentais ir nuoširdžiais pasiglebėsčiais. Svečio 60-mečio proga buvo įteikta Ukrainos kovos su okupantais simboliu tapusių geltonų saulėgrąžų puokštė.

Charkivas – antras pagal dydį ir reikšmingumą Ukrainos miestas. Istorijoje – buvusi poloviečių tvirtovė. Jau daugiau nei šimtmetį pasakojama legenda apie etmoną Mazepą. Šiandien jis savitas kovos už Ukrainos žemę simbolis.

Nuo sunaikinimo grėsmės kolegas siekiantis apsaugoti Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras pakvietė Charkivo nacionalinio akademinio operos ir baleto teatro kolektyvą surengti Lietuvoje gastroles. „Tai neįprastos gastrolių. Karo veiksmai privertė teatro artistus, muzikantus bėgti, slėptis. Ne vienas artistas išvažiavo į Kijevo priemiesčius, Lvovą, užsienio šalis: siekė apsaugoti šeimas. Surinkome teatro branduolį“, – pasakojo nepaprastai jautrus, bet gebėjimo organizuoti nepraradęs teatro generalinis direktorius ir meno vadovas Olegas Orishchenko, jau du mėnesius nematęs šeimos. Jis, ne vienus metus įvairiuose orkestruose grojęs trimitininkas, gerai žino, ką reiškia muzikantui prarasti scenos pojūtį, todėl Lietuvos pagalbą ypač vertina.

J. Sakalauskas, visa direkcijos komanda, Artūras Alenskas plūkėsi ieškodami vietos apgyvendinti daugiau nei 250 žmonių būrį. Jame ir 28 teatralų vaikai. Važiavo ilgai, okupantams šaudant, sprogdinant, saugodamiesi minų. Kelis šimtus teatro žmonių, kurie iš Ukrainos į Vilnių po nakties skraiste vyko traukiniu išjungtomis šviesomis, lengvaisiais automobiliais, autobusais, instrumentų ir dekoracijų, kito tokio rekvizito prikrautomis mašinomis, reikėjo apgyvendinti ir rasti vietą repeticijoms. Talkino įvairios



Charkivo operos teatro orkestras, choras ir solistai Šv. Jonų bažnyčioje

ministerijos. Net dviem mėnesiams prieglobstį nuo karo muzikantai rado Alytaus rajone, Daugų technologijos ir verslo mokykloje. Čia įsikūrusiems, buitį tvarkyti bandantiems ukrainiečiams buvo reikalinga teatro, rėmėjų pagalba. „Kiekvieną dieną bendraujame su Ukrainos kultūros ministru. Kalbame ne tik apie dabartį, bet ir apie ateitį. Stipri Ukraina labai svarbi Europai, labai svarbi Lietuvai. Tai yra mūsų visų karas. Svarbu ne tik Ukrainos laimėjimas, bet ir jos integracija į Europos šeimą. Lietuva, manau, padės visai“, – spaudos konferencijoje sakė Lietuvos kultūros ministras Simonas Kairys.

Charkive gimęs aktorius, dabar pedagogas, įvairių apdovanojimų pelnęs teatro vyriausiasis režisierius Armenas Kalojanas sakė, kad teatras negali nuolat dirbti nuotoliniu būdu. Artistai turi būti scenoje. „Dėkojame Lietuvai. Ypatinę įspūdį padarė visur matomi ukrainietiški ženklai – spalvos, vėliavos ir nuoširdumas. Menas padeda išgyventi skausmą. Yra teatro žmonių, išėjusių į frontą, apverkėme žuvusį, sveikinome per bombardavimą gimusį mūsų šeimos narį“, – pasakojo režisierius.

Nuo 2013-ųjų teatrui vadovaujantis direktorius O. Orishchenko savo kolektyvą pristato kaip Rytų Ukrainos nacionalinės kultūros lyderį. Kai su direktoriumi kalbėjome apie jo vadovaujamą kolektyvą, jis sakė: „Pradėjęs dirbti atkreipiau dėmesį į repertuarą. Jį plėtojome, siekėme parengti aštuonias premjeras per metus. Stengėmės išsaugoti didelį repertuarą – 45 „gyvus“ spektaklius. Mūsų naujieji rūmai – 1500 vietų klausytojų salė, 450 vietų kamerinė erdvė. Fojė pastatėme nedidelę sceną su fortepijonu ir taip sukūrėme Parketo salę, kurioje telpa iki 250 žiūrovų. Joje rodydavome netgi mini operas. Vasaros renginiams turėjome ir lauko sceną. Ji mus itin gelbėjo pandemijos laikotarpiu. Pradėjome dirbti su potencialiais žiūrovais. Priešais teatro rūmus plyti didelė, graži, šviečiančių fontanų puošiama aikštė, jungianti teatrą su centrine Charkivo

gatve. Ją vadiname Prieteatrio (*Pri-teatralnaja*) aikšte. Žmonės aikštėje mėgaudavosi gražia aplinka ir gyva muzika. Galop atsirado net ir teatro rėmėjų. Iki karo su jų pagalba pastatė Aramo Chačaturiano baletą „Spartakas“. Pajutome ir kitokią parą. O kas išliks po karo?“

Sprogimai sudaužė teatro langus, degė stogas, yra kitų pažeidimų. Per nuotolinę vaizdo konferenciją duženų fone apie tai kalbėjo ir pirmasis direktoriaus pavaduotojas Igoris Tuluzovas, nuo karo pradžios neišeinantis iš teatro pastato, – jis ten gyvena ir rūpinasi visais ūkiniais pastato gelbėjimo reikalais. O kas dar galėtų būti?

Teatre dirbo 778 žmonės. Ukrainos prezidento valia visiems darbuotojams garantuoti atlyginimai, tačiau artistai turėjo išsislapstyti. Su visais jais stengiamasi palaikyti ryšį – tiek su likusiais Ukrainoje, tiek su pasitraukusiais. Leista surinkti šią į Lietuvą atvykusią 220 darbuotojų grupę, kuri šiuo metu ir pristato Charkivo teatro spektaklius Lietuvoje. Nacionalinio Kauno dramos teatro scenoje rodyta Georges'io Bizet opera „Karmen“, Jonišio kultūros centre – baleto koncertas su fonograma, Palangos koncertų salėje – baleto koncertas su simfoniniu orkestru, Vilniuje – šokio spektaklis pagal Carlo Orffo kantatą „Carmina burana“, o gegužės 9 d. karuose žuvusiųjų atminimui sostinės Šv. Jonų bažnyčioje kolektyvas atliko Wolfgango Amadeus Mozarto „Requiem“.

Operos ir baleto teatre surengtame koncerte pasirodė ukrainiečių baleto trupė, intrigavo balsingas, disciplinuotas, savita maniera dainuojantis choras: liejosi nenutrūkstanti, kvėpavimo pauzių negriauinama, minkštai skambanti, gerai subalansuota kantilena (choro vadovas – Ukrainos garbės artistas Oleksijus Chernikinas). Koncertą choras pradėjo Taraso Ševčenkos tekstu sukurta Danylos Kryžanovskio paplitusia daina „Platusis Dniepras šniokščia, ūžia“. Ji jau 6-ajame dešimtmetyje buvo dainuojama ir Lietuvos chorų. Teatro choras pritarė ir solistų atliekamoms arijoms.



Olena Shyriaeva ir Charkivo teatro choras

M. ALEKSOS NUOTRAUKOS

Chorinės muzikos kultūra Ukrainoje iki šiol aukšta. Daug solinio dainavimo specialybę aukštosiose menų mokyklose baigusią jaunųjų dainuoja ne tik muzikinių teatrų choruose, bet ir kituose valstybiniuose kolektyvuose. Ir Charkive chorų stoka nesiskundžiama. Ekstremalios sąlygos gal ir dabar suartins mūsų kultūras.

Lietuvoje girdėjome ne vieną ukrainiečių dainininką. Vyresnioji karta prisimena 1971 m. Vilniuje vykusio M. Glinkos konkurso laureatą, artistišką, puikų bosą Anatolijų Kočergą, vėliau dainavusį visuose reikšmingiausiuose pasaulio teatruose. Dainininkas V. Strelkovas mąstė apie akademinės muzikos situaciją šiandien: „Ar ne per daug finansuojama populiarioji kultūra? Ją daugiau jaunimo pažįsta. Akademinę muziką propaguojantys kolektyvai privalo ieškoti patrauklių formų publikai sudominti. Žiūrovą reikia užkariauti. Būtina teatruose vesti edukacinius užsiėmimus, skaityti paskaitas. Mažajoje salėje nuolat rengiame solistų koncertus. Kamerinė muzika patraukia klausytojus. Tuomet jie eina žiūrėti operos. Dabar teatras džiaugiasi jaunosios kartos solistais. Kad ir tokiu puikiu baritonu kaip tarptautinių konkursų laureatas Volodymiras Kozlovas. Gal ir jūsų teatras pakvies jį dainuoti.“

Lietuvos ir Ukrainos artistų vienybė scenoje ir siekiuose liudijo bendromis baritonų pajėgomis, talkinant Charkivo teatro chorui, atlikta Ūdrio daina iš Vytauto Klovos operos „Pilėnai“. Su Charkivo teatro baritonais V. Kozlovu ir Mykyta Marynchaku ją atliko Vytautas Juozapaitis ir Jonas Sakalauskas.

Teatrą reprezentavo tenorai, iš kurių išsiskyrė Gaetano Donizetti Nemorino romansą iš operos „Meilės eliksyras“ dainavęs labai muzikalus lyrinis tenoras Maksymas Vorochekas, Šv. Jonų bažnyčioje giedojęs ir Mozarto „Requiem“. Tenorai keitė vienas kitą. Sudėtingos gastrolių aplinkybės nedarė įtakos koncerto repertuarui. Nepaisant nuovargio, repeticijų stokos, svetimo teatro akustikos ypatumų,

artistai siekė parodyti visas išgales. Skambėjo Aleksijaus Srebnyskio, Serhiyjaus Hontovyi atliktos sudėtingos arijos (Kalafo iš Puccini „Turandot“, Manriko *stretto* iš Verdi „Trubadūro“).

Iš 45 teatre dirbančių solistų koncerte išgirdome Dalilos ariją iš Camille'io Saint-Saëns operos „Samsonas ir Dalila“ dainavusią artistę, puikų mecosopraną Viktoriją Zhytkovą. Regėjome ištisą svečių operos solistų parodą: dainavo sopranai Olena Shyriaeva, Olena Starikova ir Yulia Piskun, mecosopranai Natalia Matveieva, Romanas Gordeievas. Charkivo teatro baleto trupė pristatė ištraukas iš spektaklių „Spartakas“ ir „Pandoros paslaptys“. Koncertą baigė choras, suteikęs galimybę pasiklausyti ištraukų iš ukrainiečių nacionalinio repertuaro – Mykolos Lysenko operos „Tarasas Bulba“ ir Semeno Hulak-Artemovsky operos „Zaporožietis už Dunojaus“.

Antroje koncerto dalyje skambėjo Orfo „Carmina burana“, įdomiai prie baleto įvesti solistai. Aišku, kiekvieno teatro akustika – kietas riešutas, jam perkąsti reikia laiko.

Charkivo operos ir baleto teatro simfoniniam orkestrui dirigavo Yuriy Yakovenko ir vyriausiasis dirigentas, Ukrainos garbės artistas, dar ir vargonininkas Dmytro Morozovas, kuris yra festivalio „Open Air“, vykusio 2012–2014 m. dabar nuo žemės paviršiaus nušluotoje Bučoje, įkūrėjas, dirba su jaunimo simfoniniu orkestru. D. Morozovas Šv. Jonų bažnyčioje dirigavo ir Mozarto „Requiem“. Galingai skambėjo Ukrainos himnas, pritariant D. Morozovo valdomiems vargonams. Nepaprastai mėgstantis šį instrumentą dirigentas vargonavo ir solo. Prie atlikėjams pavoingos bažnyčios akustikos bandė prisitaikyti visi atlikėjai.

Oficali koncerto dalis atliepė Europos vienybės idėją, išsakyta meilės žmonėms, norintiems gyventi laisvoje visuomenėje, atstatyti barbarų sugriautą kraštą, pagerbti kritusius. *Dona eis requiem...*

Džiazo stiprybė

ATKELTA IŠ 1 PSL.

Mockūno ir Arno Mikalkėno orkestras „Improdimensija“ įgyvendino prancūzų gitaristo Marco Ducret kompozicijas, tarp originalių disciplinuotų tekstūrų įsileidusias impozantiškus, išskirtinius solistų monologus. Jievaro Jasinskio „JJA Chamber Project“ buvo kaip kvaziminimalistinis, minkštų tembrių lydinių konstruktas, išbandęs veiksmingą džiazio ir kamerinės prieigos dermės formulę. Dyglus, netikėtas Vilniaus kolegijos „The Oscillation Orchestra“ elektronika įkrautas sonorinis vešlumas, Min-daugo Stumbro kvarteto melodingų improvizacijų ažūrai, Claudio Jr. De Rosa kvarteto raumeningas bopinis technicizmas, „Castor Stetson“ *fusion* kompozicijų patikimas atlikimas bylojo apie jaunosios kartos kūrybinį pajėgumą. „Dainius Paulauskas Acoustic Group“ ir Kęstučio Vaiginio kvarteto koncertai iškilo programoje kaip du stulpai-etalonai, ženklinantys atlikimo kokybės aukštumas, klausytojui gal ir nepateikiantys jokios staigmenos, bet garantuojantys didžiulį pasitenkinimą.

Apskritai pats programos intensyvumas, amplitudė, kuri nusidriekia nuo visiškai tradicinės Klaipėdos džiazio orkestro programos su Nicole Ziuraitis iki modernios Kauno bigbendo su smuikininkės Line Kruse originaliais, intensyviais, daugiasluoksniais kūriniais, nuo kroatų Tamaros Obrovac kvarteto su gimtojo folkloro inspiruota savita kūryba iki „AfroKayfee“ varkarėlio su perkusija ir smagiais pučiamųjų rifais, nuo Viktorijos Pilatovič sudėtingos intervalikos vokalinių kompozicijų iki šiltučio „CinAmono“ žaidimo ir Remigijaus Rančio pasidalijimo namudinėmis dainelėmis projekte „Olivia Gongas“, – visuomet būna labai informatyvi ir iškalbinga. O festivalio ritmas bei jo atmosfera nepalieka klausytojui kitos išeities, kaip tik gyventi džiazio ritmu.

Ne ką mažesnis muzikinių idėjų tankis konkurse-festivalyje „**Rīga Jazz Stage**“, kuriame šiais metais varžėsi vokalistės ir būgnininkai. Taip, visos 12 vokalistėjų buvo merginos ir visi 11 būgnininkų – vaikinai. Šis šlovingas, trylikštą kartą surengtas konkursas, kaip ir mūsų „Birštonas“, du kartus buvo atšauktas likus vos kelioms dienoms nuo numatyto renginio, tad visi jo dalyviai turėjo progą papildomus dvejus metus gludinti programas, bet kai kurie per tą laiką peržengėleistiną dalyvio amžių ir nebegalėjo dalyvauti, pavyzdžiui, Lietuvos atstovas Ažuolas Paulauskas. Nors konkursas neliko be lietuvių. Žemyna Krukonytė-Zalcė įsiminė publikai skoningu atlikimu bei smuiku pačios griežiama įžanga, tačiau laurus pasidalijo kitos dalyvės. Nugalėtoja

tapo Louise Balckwill iš Didžiosios Britanijos, labai profesionaliai ir šmaikščiai interpretuojanti standartus, įtraukianti publiką į šou, humoriškai apžaidžianti dainų tekstus. Antra vieta skirta italei Valentinai Fin, kurios originali kūryba, savitas charakteris ir drąsa eksperimentuojant išskyrė ją tarp visų konkursantų. Trečios vietos nugalėtoja – latvė Paula Saija, kurią girdėsime ir Lietuvoje, mat ji pelnė ir „Kaunas Jazz“ prizą, tuomet bus proga įvertinti jos *scat* ir svingo kokybę, kurie padarė įspūdį konkurso žiuri.

Tarp būgnininkų trečia vieta skirta labai minkštai ir spalvingai grojančiam belgui Yannickui Ballmanui, antroji – charizmatiškam, triukų nevengiančiam latviui Paului Pokratniekui, o nugalėtoju tapo amerikietis Domo Branchas. Visi trys laureatai – ansambliški, labai muzikalūs, aukštos garso kultūros, skiriantys dėmesį niuansams, bet Domo išsiskyrė net šiame kontekste: vos jam prisėdus prie būgnų, šie suošia lėkštemis kaip gyvi, ima pasakoti ir pulsuoti... D. Branchas detalčiai dekoruoja savo partijas, naudoja labai įvairius štrichus, puikiai valdo solo dramaturgiją ir apskritai yra jau profesionalus muzikantas, scenoje besijaučiantis lyg su šaukštu prie stalo. Jo konkursinis pranašumas atrodė akivaizdus, bet jis pats rodė pagarbą ir dėkingumą savo konkurentams, kurie, regis, tarpusavyje susidraugavo, pelnydami maksimalios naudos kiekvienas sau, – tą juos kaip tik ragino daryti ir žiuri pirmininkas, meistriškumo pamoką jiems surengęs vokalistas ir būgnininkas Jami-sonas Rossas.

J. Rosso koncertu baigėsi šis konkursas-festivalis, o po poros savaitių jis, renginių ture aplankęs dar keletą Europos šalių, koncertavo pas mus,

festivalyje „**Kaunas Jazz**“. Dukart klausytis muzikanto per tą patį turą labai informatyvu: galima labai aiškiai matyti, kiek atlikėjo spontaniškumas yra tikras, kaip jis keičiasi. „Splendid Palace“ jis koncertavo trio su „Hammond“ vargonininku Cory Irvinu ir gitaristu Ricku Rollaru, o Raudondvario menų inkubatoriuje jie tapo kvartetu, prisijungus boso gitaristui. Toks ansamblio pokytis didelių metamorfozių nelemia, bet J. Rosso rinkosi kitus kūrinius, o atsisaktojančius atliko šiek tiek kitaip, šiek tiek net kita forma. Scenoje jis autentiškas, reaguojantis į aplinką, akustiką. Bet abiejuose koncertuose pagrindiniai atraminiai akcentai buvo dvi tos pačios kompozicijos – dramatiškas vienybės kūrinys „All for One“ ir viltinga „Keep On“, – sukurtos anksčiau, nei pasikeitė pasaulis, publikuotos dar 2018 m., tačiau dabar itin rezonuojančios ir iškalbingos.

Netikėtai smogė į taikinį ir kubiečių pianisto Alfredo Rodriguezo programa. Ji lengvutė – tai daugiau sia žinomos kubiečių melodijos, kurias A. Rodriguezas išradingai ir kaligrafiškai išgrąžina, dainuodamas fortepijonu. Tiek deimantų iš dviejų



Avishai Cohen. „Kaunas Jazz“

D. KLOVIENĖS NUOTR.

saujų pažiūro, tiesiog švaistūniškas virtuoziškumas, kurio taip gera ir saldu klausytis, ir kartu be galo liūdna. Nes tos gražiosios dainos, laisvos tautos dvasios liudytojos, taip skambėti gali visam plačiam pasauly, bet tik ne šalyje, kuri yra jų gimtinė. Amžina šventė, skirta kitiems...

Kiti „Kaunas Jazz“ tūzai – „Dirty Loops“, Avishai Coheno „Big Vicious“ ir „Hamilton de Holanda trio“ – labai skirtingos stilistikos ir idėjų. „Dirty Loops“ yra labai madingas, sensacingai populiarus trio, iškilęs perfantazuodamas popkūrinius ir sėkmingai gausinantis entuziastingų gerbėjų gretas. Hamiltonas de Holanda groja neįprastu instrumentu *bandolim*, programą sudarė iš Antonijaus Carlo Jobimo

dainų, atlikdamas jas smarkiau, nei skamba autentiška forma, su *fusion* užtaisais, ir jam galima tai daryti, nes yra brazilas. Meistriškumas, žinoma, neabejotinas, bet stilizaciją mielai priimčiau ir radikalesnę. Trimitininko iš Izraelio Avishai Coheno „Big Vicious“ – mano subjektyvi festivalio kulminacija, nors ji nesutapo su mano lūkesčiais, kurie buvo suformuoti akustinių A. Coheno albumų. Bet „Big Vicious“ elgiasi su *groove* labai intelektualiai, manipuliuoja elektronika intriguojančiai, o A. Coheno trimitinis solavimas – vienintelis visame pasaulyje. Efektas galbūt ne toks galingas kaip, sakykime, Nilso Peterio Molværio muzikos, bet ir sumanymas priešingas – A. Coheno rengiama tiesiog superintelektuali kosminė diskoteka.

Visi šie projektai, beje, skambėjo ir Estijos „Jazzkaar“, kuris taip pat išsiskleidė pokarantininiu masteliu – visa jėga. Greta didžiųjų koncertų, pasidalytų su „Kaunas Jazz“, estai galėjo pasipuikuoti Dee Dee Bridgewaterio ir Kenny Garretto grupėmis. Be to, abu festivaliai kaip visuomet skyrė didelį dėmesį nacionalinių projektų sekcijai, „Kaunas Jazz“ – koncertams atvirose erdvėse, o „Jazzkaar“ – dar ir užsienio žiniasklaidai.

Aš nebuvau „Jazzkaar“, mieliau rinkausi „Kaunas Jazz“, bet dalis mano kolegų iš užsienio ten buvo ir nemaža jų grupė susitiko „Rīga Jazz Stage“. Lietuvos džiazio festivaliai skiria kur kas mažiau pastangų savo tarptautiniam matomumui užtikrinti, ir tai – irgi strategija, mat mūsų festivaliai nėra turistiniai, jie skirti Lietuvai ir yra puikiai organizuojami. Pavyzdžiui, konstatuoti, kad „Kaunas Jazz“ šiais metais sudarė labai vientisą ir skoningai pramogą su aukštu meniniu lygiu derinančią programą (įskaitant vakarinius koncertus, Kęstučio Vaiginio kvinteto ir Artūro Anusausko trio pasirodymus bei lauko renginius), galiu ir aš, be jokio pasakinėjimo iš šalies.

Pavasaris Baltijos šalyse, o ypač Lietuvoje, kur gegužės pabaigoje dar laukia „Vilnius Mama Jazz“, dosnus improvizacinės muzikos. Bet ir jos poreikis didžiulis. Džiazas nėra vienintelis būdas išlaikyti emocinę pusiausvyrą ir sulopyti byrantį pasaulį, bet vienas iš būdų, ir labai veiksmingas. Tad džiazingos vasaros!



Žemyna Krukonytė-Zalcė „Rīga Jazz Stage“

ORGANIZATORIŲ NUOTR.



Kęstučio Vaiginio kvintetas. „Kaunas Jazz“

D. KLOVIENĖS NUOTR.

Komiškas pasivaikščiojimas pirmuoju pragaro ratu

Jokūbo Brazio „Žuvėdra“ Oskaro Koršunovo teatre

INGRIDA RAGELSKIENĖ

Ko gero, nėra nieko malonesnio, nei stebėti labai jaunų teatro menininkų kartą, įbrendančių į Antono Čechovo kūrybą. Jie drąsiai čiumpa kokią nors „Žuvėdrą“, mano ją pradedantys tyrinėti, dekonstruoti, interpretuoti, o juk iš tiesų prieš mūsų akis vyksta totalaus įsiskverbimo aktas, tik įsiskverbia ir savo sėklas po jauna oda palieka būtent dramaturgas, dar vienus jaunos ir talentingus suviliojęs pasivažinėti čekoviško pragaro kalneliais.

Režisieriaus Jokūbo Brazio premjerinėje „Žuvėdros“ interpretacijoje buvo radikalai gražių ir prasmingų, skaudžių, širdį draskančių, sielą į išorę verčiančių akimirkų, scenų, epizodų. Sakyčiau, šie jauni menininkai moka ypatingai talentingai mylėti, kankinti(-s) ir grožėtis savo personažu. Bet buvo ir daug perdėto pasitikėjimo savimi, kad štai, rodos, čiups du beodžiai, iki maksimumo jautrūs, pasauliui atviri aktoriai eilinį „Žuvėdros“ dialogą ir jau kad supurtys pasaulį iš pamatų, bet iš tikrųjų teko stebėti be proto ištęstą, klampią, po gaivių jaunuolišku entuziazmu paslėptą sceną, signalizuojančią apie dideles menines ambicijas, bet gal kol kas stokojančią profesinės amunicijos. Tuo labiau nuostabu, kad tai vyksta kamerinėje OKT salytėje – juk čia ir yra ta tikroji vieta, kurioje gali gimti radikalieusi teatriniai eksperimentai. Režisieriui Braziui esu dėkinga už nepamiršamas žiūrovines patirtis

Šiaulių dramos teatro spektaklyje „Remyga“ – iki šiol esu įsitikinusi, kad viską, kas šiame spektaklyje yra gyva ir giliausiai emociškai paliečia, priklauso jaunojo režisieriaus rankai. Manau, tas pats būdinga ir Klaipėdos dramos teatro bei OKT spektakliui „Otelas“, vis dėlto „Žuvėdra“ bus pirmas savarankiškas, nebe studentiškas įrašas kūrybinėje režisieriaus biografijoje.

Nors reklamuodamas Brazio premjerą teatras primygtinai gretino ir vedė paraleles tarp mokinio ir mokytojo – Oskaro Koršunovo – to paties Čechovo kūrinio interpretacijų, jaučiuosi visiškai laisva net nebandyti lyginti. Koršunovo „Žuvėdra“ jau atsitiko, dar gyvas spektaklis iš esmės jau yra Lietuvos teatro istorijos dalis, o Brazio „Žuvėdra“ šią akimirką pati kuria istoriją, brėždama ryškia nuorodą į pačių aktualiausių nūdienos išgyvenimų ir patirčių ištakas. Tai, ką dažnomis akimirkomis išgyvenau naujausioje OKT premjeroje, labiausiai priminė nesibaigiantį pasmerktumą būti amžinoje atskirtyje nuo Dievo, o jei dar tiksliau – patį realiausių gegužės pradžios karo pragarą. Ir nors pagrindinė, vertingiausia siela, dėl kurios šioje „Žuvėdroje“ triūsia visa puokštė demonų ir ypač žavus velnias grakščiu, didžiaakiu Ninos pavidalu, yra, žinoma, Konstantinas Treplevas, vis dėlto labai svarbūs šiame novatoriškame namudiniam kaimo sodybos vasaros teatriukui pritaikytos pirmosios Kostios pjesės pastatyme esame ir mes – žiūrovai.

Kaip žinome, pirmasis Čechovo „Žuvėdros“ pastatymas beviltiškai

žlugo: dramaturgas apimtas nevilties spruko iš teatro ir iš miesto. Reabilituoti šedevrą pavyko Dailės teatrui Maskvoje (MCHAT’ui) ir režisieriui Konstantinui Stanislavskiui. Yra išlikę jo prisiminimai: „Publikos buvo mažai. Kaip praėjo pirmas aktas – nežinau. Prisimenu tik, kad visi aktoriai kvepėjo vajorijono lašais. Prisimenu, kad man buvo baisu sėdėti tamsoje, nugara į žiūrovus per Zarečnajos monologą ir kad aš slapčia bandžiau prilaikyti nevalingai trūkčiojančią koją. Atrodė, kad mes žlugome. Uždanga užsivėrė mirtinoje tyloje. Aktoriai baugščiai prisiglaudė vienas prie kito ir klausėsi publikos. Mirtina tyla... Tyła. Kažkas pravariko. Kniper bandė nuslopinti isterišką raudą. Mes tylėdami patraukėme link kulisų. Ir tą akimirką publika prapliupo dejonėmis ir aplodismentais.“

O dabar iš 1898 m. Maskvos persikelkime į 2022 m. Vilnių. Ašmenos salėje telpa saujelė žiūrovų, regis, penkios amfiteatriuko eilės, už jų nugaros – technikų pultas ir pačiam gale – į sieną atsirėmęs spektaklio režisierius. Čia mūsų apie penkiasdešimt žmonių, veidų į tuščią sceną. Joje – tik paprastos sulankstomos kėdės aktoriams, tolumoje – pusę galinės sienos dengianti užuolaida. Apšvietimas būdingas dideliame kambariui – išskiriantis lokalias erdves, iš pradžių nėra šviesinės takoskyros tarp žiūrovų salės ir scenos.

Spektaklio pradžioje Medvedenka (Karolis Norvilas) dresuoja Mašą (Digna Kulionytė), o ji, liauna



Digna Kulionytė spektaklyje „Žuvėdra“

P. ŽIŽLIAUSKO NUOTR.

ekscentrikę didele kupeta garbanotų plaukų ir iškalbingais juodais paakiais, dresuoja ją – geraširdiško veido, grubiai suręstą nūdienos intelektualą. Šios poros lytinę sueitį imituojantį gyvąjį paveikslą nutraukia Konstantino įsiveržimas. Maksimaliai atvirą ir nuoširdų monologą jis nukreipia tiesiai į publiką. Tai, kuo prasidėjo Brazio spektaklis, buvo aliuzija į klasikinę „Žuvėdros“ interpretaciją: scenoje žiūrovui atskleidžiama visiškai atpažįstama tikrovės atkarpa, kartu išsauganti koncentruotą šio gyvenimo beprasmybę, nuobodulį ir totalų nuovargį. Bet tada į sceną įsiveržia Domanto Starkausko vaidinamas Treplevas – ir nei iš šio, nei iš to gimsta viltis ir gyvybė. Permainų, nuoširdumo, gyvo nervo, jautrumo, atvirumo gyvenimui, šviežio kraujo viltis. Nuoširdžios, jautrios, maksimaliai atsiduodančios vaidybos gyvybė. Ir kaip pačiame baisiausiame košmare,

visa, kas buvo kupina meilės, gėrio, augimo ir teikė viltį, galiausiai pasmerkiama pražūčiai, savižudybei, mirčiai. Tikslesnės dabarties diagnozės nebegalima sukurti.

Pavargusi mylėti vyresnioji karta, meilę kaip ginklą į savo artimą nukreipiantys jaunieji, begalinis troškulis „išdulkinti“ viską, kas juda, o pirmiausia savo tėvą ir motiną, bei iki šekspyriško skambesio nušveistas Čechovas – dar kelios gluminančios šios „Žuvėdros“ idėjinės ypatybės. Akimirką pasivaideno dešimt įtūžusių Hamletų, norinčių susprogdinti kamerinę-eksperimentinę OKT salytę. Ir vienas, vienuoliktasis Hamletas, ramus bei susikaupęs, laukiantis mūsų nuosprendžio, atsirėmęs į sieną šalia technikų pulsto, visiems žiūrovams už nugaros. „Laisvė – tai kryžius, bet tik jį nešant įmanoma išskleisti sparnus“, – taip prieš „Žuvėdros“ premjerą sakė režisierius Brazys.

Anonsai

26-asis Vilniaus festivalis žada muziką, kuriančią pasaulį

Artėja birželis, o su juo ir tradicinis, muzikos žvaigždėmis Lietuvos padangę nusėjantis Vilniaus festivalis. Šiųmetis, jau 26-asis festivalis numatytas surengti birželio 4–28 dienomis. Jo tema – „Muzika kuria pasaulį“. Visi koncertai vyks Nacionalinės filharmonijos Didžiojoje salėje.

Pasak festivalio vadovės Rūtos Prusevičienės, šis idėjomis spinduliuojantis renginys jau 26-erius metus nenuilstamai vykdo savo misiją muzikos galia nušviesti pasaulį. „Šiemet šis uždavinys dar sudėtingesnis – muziką priešpriešinti pasaulio griovimui, drauge kurti tarsi milžinišką simfoniją, sklindančią dvasinės harmonijos, gerais jausmais trykštančių daugiabalsių melodijų, įvairiaspalvių tembrų, nuosakių tempų ir įprastų kasdienių ritmų. Jei tokia gyvenimo muzika lydi mūsų klausytojus, džiaugiamės



būdami šviesios, taikios ir kūrybingos visuomenės dalis“, – sako R. Prusevičienė.

Siekdamas atkurti sutrūkinėjusį mūsų bendrabūvio audinį, festivalis pasitelkia tankiai išsikerojusius saitus su tolimiausių pasaulio šalių muzikais, festivaliais, koncertų salėmis, tarptautiniais konkursais. Šių metų festivalio programa atspindės platų geografinį mostą – išgirsime išskirtines interpretacijas, kuriamas mūsų talentingųjų tautiečių ir muzikų iš Norvegijos, Suomijos, Švedijos, Italijos, Slovėnijos, Ispanijos, Graikijos, Šveicarijos, Olandijos, JAV. Devynių festivalio koncertų panorama atspindės ir muzikos pasaulio žanrinę įvairovę – nuo stambios formos orkestrinių kūrinių iki subtilių rečitalių, nuo baroko muzikos iki šiuolaikinės kūrybos.

Kaip naujausias bendradarbiavimo rezultatas birželio 19 d. festivalyje įvyks italų kompozitoriaus, festivalio Turine vadovo Nicolos Campogrande's koncerto smuikui ir orkestrui, dedikuoto Lietuvos kameriniam orkestrui (LKO), pasaulinė premjera. Toje pačioje programoje girdėsime 2021 m. festivalio užsakymą, didžiulio pasaulinės muzikos bendruomenės dėmesio sulaukusios kompozitorės Žibuoklės Martinaitytės kūrinių „Ex tenebris lux“ ir džiaugsimės nauja jos kūrinių kompaktine plokštele.

Vilniaus festivalis nuo pat pradžių siekė parodyti ryškiausias pasaulio muzikos asmenybes ir kolektyvus, unikalias kūrybines partnerystes. Tad ir šių metų festivalyje bus pristatyti išskirtiniai muzikai nuo pačių jauniausių – 2021 m. Fryderyko Chopino konkurso laureato Alexandro Gadjevo (birželio 4 d.) ir 2021 m. Yehudi Menuhino konkurso nugalėtojos Maríos Dueñas (birželio 28 d.) – iki pasaulyje pripažintų meistrų Thomo Hampsono (birželio 22 d.) ir Charles'io Dutoit (birželio 28 d.).

Rečitalį „Bacho apoteozė“ birželio 15 d. festivalyje skambins pianistas Andrius Žlabys, o štai Mūza Rubackytė su smuikininku Dmitrijumi Makhtinu birželio 10 d. pristatys iš kamerinio repertuaro perlų suvertą programą „Ne tik Godowsky“. Ši programa taps ir simboliniu Godowskio kūrybai skirtos antrosios kompaktinės plokštelės pristatymu (sic! – 2020-aisiais išleista pirmoji plokštelė netruko laimėti kone visus galimus svarbius prizus). Beethoveno genijų visiems dar nesenai šio kompozitoriaus jubiliejų minėjusiesiems birželio 7 d. primins su Vassilio Christopouloso diriguojamu LKO koncertuosiantis suomių pianistas Antti Siirala.

Baroko programą „Veidrodžių kambarys“ birželio 17 d. su solistais tenorais Emiliano Gonzalezu Toro ir Andersu Dahlinu atliks šveicarų baroko ansamblis „I Gemelli“. Muzikinę ir dvasinę atsvarą chaotiškam ir niūrių naujienų kupinam šiandieniniam pasauliui birželio 12 d. sk leis programa „Dangiškoji skraistė“, o jai pirmą kartą Vilniaus festivalyje savo

kūrybines pajėgas ir savo vadovaujamus kolektyvus – Klaipėdos kamerinį orkestrą ir Šiaulių kamerinį orkestrą „Camerata Solaris“ – suvienijo Mindaugas Bačkus ir Vilhelmas Čepinskis. Net trijuose festivalio koncertuose (birželio 4, 22 ir 28 d.) gros Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, diriguojamas ir jo menovado Modesto Pitreno, ir svečių iš užsienio. Su pasaulinės šlovės dirigentu ir baritonu iš JAV Thomu Hampsonu birželio 22 d. rengiamas Gustavo Mahlerio muzikos koncertas dėl įvairių priežasčių jau buvo kelis kartus atidėtas, tad šio muziko pasirodymo festivalyje publika laukia ypač viltingai.

Vilniaus festivaliu prasidėsianti vasara teatneš įsimintinus susitikimus su iškiliais meno meistras ir įspūdinga muzika. Susitikime švęsti muzikos Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje. Bilietus galima įsigyti Filharmonijos kasose ir kakava.lt. Visą festivalio programą rasite interneto svetainėje vilniusfestival.lt. Šviesių ir įsimintinų Vilniaus festivalio akimirkų!

VF INF.

Dramaturgas vs dirbtinis intelektas

„Frankenšteino kompleksas“ Nacionaliniame Kauno dramos teatre

MIGLĖ MUNDERZBAKAITĖ

Metų pradžioje Nacionalinio Kauno dramos teatro (NKDT) repertuarą papildė spektaklis „Frankenšteino kompleksas“. Tiesa, jį galima pamatyti ne itin dažnai, nes šis eksperimentinis latvių režisieriaus Valterio Šilio kūrinys rodomas ne tik NKDT, bet ir Rygos „Dirty Deal Teatro“ scenoje, o jame vaidina latvių (Inga Tropa, Kārlis Reijers) ir lietuvių (Vaidas Maršalka, Deividas Breivė) aktoriai. Spektaklis, įvardijamas kaip dramaturgo Kārlio Krūmiņio ir dirbtinio intelekto (DI) kova, žiūrovui kelia klausimų apie technologijų ir kūrybinio proceso susidūrimą. Skatina permąstyti DI galimybes, pranašumus ir trūkumus bei apskritai netolimos ateities meną ir jo kūrėją, kuris gali būti ne tik žmogus.

Daugelis žiūrovų yra girdėję apie DI, tačiau žinios ir patirtys skirtingos: vienus tai intriguoja ir domina, kitus baugina, formuoja tam tikrus stereotipus apie technologijas ir robotus, kurie netolimoje ateityje iš darbo rinkos išstums tam tikras profesijas arba palengvindami buitinius veiksmus atims iš žmogaus kai kuriuos praktinius gebėjimus. Buityje vis dažniau naudojamos DI technologijos: mobilieji įrenginiai, išmanieji laikrodžiai, siurbliai robotai ir kt., o daugybė įmonių ir interneto platformų naudoja DI kaip nuotolinį konsultantą, gebantį atsakyti į tipinius, pasikartojančius klausimus, nukreipti vartotoją reikiama linkme ir pan. Norėdami to

ar ne, su DI daugiau ar mažiau susiduriame kiekvienas, tačiau užleisti kūrybinę poziciją kažkam kitam – ne žmogui – nėra taip paprasta, vis dėlto tai išbandyti siekia ne vienas skirtingų menų kūrėjas.

„Frankenšteino kompleksas“, savo pavadinimu nurodantis rašytojo ir biochemijos profesoriaus Isaaco Asimovo suformuluotą sąvoką, reiškiančią baime, kad DI atsigręš prieš mus, sunaikins žmogaus, kaip vienintelio gebančio laisvai kurti, išskirtinumą ir galiausiai nuves žmonių išnykimo keliu, nėra vienintelis lietuvių teatro kūrėjų bandymas dirbti su DI sugeneruota medžiaga. Praėjusiais metais į eksperimentus ir kūrybines paieškas leidosi jaunosios kartos teatro kūrėjas, aktorius Arnis Aleinikovas. Kartu su kūrybine komanda jis pristatė tekstą „Šis adresas neegzistuoja“. Dirbtinio intelekto „Megatron 11-B“ suformuotas tekstas yra pirmas dramaturginis tekstas-testas lietuvių kalba. Pasak eksperimento autorių, nemažai iššūkių pareikalavo ir teksto vertimas, nes, tarkim, neaiškūs įvardžiai paprastai paaiškėja iš konteksto, o čia įprastinės aplinkybių informacijos nėra. „Frankenšteino komplekso“ tekstas konstruojamas angliškai ne tik dėl dirbtinio intelekto kalbos, bet ir dėl tarptautinės kūrybinės komandos.

Per spektaklį nuolat sukosi mintys apie DI ir dramaturgo santykį: kuris iš jų tikrasis kūrėjas? Kuris dominuoja, o kuris tik pagalbininkas? Kiek dramaturgas, kaip redaktorius, prisideda prie teksto, kiek jį redagavo, grynino ir akcentavo

intriguojančius momentus, kiek žaidė su žiūrovu? Neatmetant programos efektyvumo ir efektingumo, vis dėlto dramaturgo rankose – keli esminiai svertai: jis įjungia programą, nusprendžia, kada DI pradėti teksto generavimo procesą, skiria jam tam tikrą užduotį, kuri gali nulemti bendrą tematiką, galiausiai nusprendžia, kada stabdyti teksto gaminimo procesą. Tad DI tikrai ne toks jau savarankiškas.

DI be jokios atrankos naudojasi internete surasta tekstine medžiaga, pasitelkia ir anoniminiuose komentaruose pažeriamus minčių srautus, todėl kyla klausimas – kiek iš tiesų tai mus atspindi? Jau ne kartą buvo analizuojami skirtumai tarp socialinių tinklų vartotojų savęs reprezentavimo virtualioje erdvėje ir kasdienėje tikrovėje. Virtualiai realybei nemaža dalis žmonių kuria savo avatars tokius, kokie norėtų būti ar pasirodyti, o ne tokius, kokie yra. Iš interneto gelmių DI ištraukė ir suformulavo gana tamsų visuomenės paveikslą. Vis dėlto manau, kad tikslesniam visuomenės apibendrinimui reikėtų daugiau tokių eksperimentų-spektaklių, kuriuose tie bruožai grynintųsi.

Be aktualių klausimų kėlimo, šio spektaklio privalumas yra tas, kad, nepaisant dėmesio DI technologijai, dar mažai pažįstamai teatrui, jis nėra perkrautas kitais technologiniais efektais. Dėmesys gana tradiciškai sutelkiamas į tekstą, tiesa, sugeneruotą DI, taip tarsi simboliškai gręžiantis į teatro istoriją, kai dominavo dramaturgas ir tekstas. Šis ir aktoriai tampa svarbiausiais pastatymo elementais. Kad ir kaip paradoksalu,



Deividas Breivė, Inga Tropa, Vaidas Maršalka ir Kārlis Reijers spektaklyje „Frankenšteino kompleksas“

D. STANKEVIČIAUS NUOTR.

nors šis spektaklis daugiausia siejamas su DI integravimu, jo galimybės bei poveikiu teatrui ir menui apskritai, po spektaklio negali pamiršti aktorių. Jie čia atliko ypatingą darbą: pamažu vis skleidėsi jų pačių galimybės, neretai peržengiančios įprastinių lūkesčių ribas. Nenuoseklus ir gana chaotiškas DI sugeneruotas tekstas reikalavo nuolatinės aktorių kaitos, tad buvo išnaudojamos įvairios vaidybos technikos, staiga keičiančios viena kitą: aktoriai pasitelkė ne tik psichologinės, bet ir fizinės raiškos priemonių arsenalą. Tradicinės pjesės nesudaro tokių sąlygų arba nekelia reikalavimų kurti vaidmenis skirtingomis technikomis, organiškai pereiti nuo vienos vaidybos manieros prie kitos, vieną emociją ir nuotaiką keisti kita. O „Frankenšteino komplekse“ vienu kartu gauname visų aktorinių įrankių ir priemonių koncentratą.

DI atstovauja naujosioms technologijoms, bet spektaklis verčia

atsigręžti į praeitį – ir ne vien dėl teksto dominavimo, bet ir dėl paties kūrybinio principo. Juk dar siurrealistas André Bretonas siūlė automatinį rašymą, paremtą ne linijiniu pasakojimu, o fragmentiškumu, iracionalumu, netikėtomis jungtimis ir visu tuo, kas prieštarauja įprastiniam priežasties ir pasekmės ryšiui. O inspiracijų tokiam tekstui kurti jis siūlė semtis iš sapnų, gimstančių pasąmonės kloduose. Klausantis „Frankenšteino komplekso“ teksto kyla mintis, kad siurrealistams DI technologija būtų tikrai pravertusi. Juk ir vienu, ir kitu atveju tekstas generuojamas iš žmogaus minčių: pirmu – glūdinčių jo paties viduje, antru – ištransliuotų į virtualią erdvę, bet abiem atvejais siekiama autentiško būvio ir prasmės ieškojimo pasitelkiant ne nuoseklų naratyvą, o sklandančių minčių srautą – būdvardžių ir veiksmoždžių specifiškumą, kalbantį apie mus pačius ir piešiantį mūsų portretus.

Tragedijos nuojauta pakeliui į tobulybę

Spektaklis „Adomas 2.0“

IGNAS ZALIECKAS

Pastaruoju metu teatre distopijos pasauliai vėl prisimenami kaip šiuolaikinio žmogaus ateities projekcijos, pranešančios, kad jis pavirs laimės, tobulybės ir estetikos vergu. Šiuolaikinės intelektualios klounados teatro spektaklis „Adomas 2.0“ (rež. Žilvinas Beniušis) parodo, kad kiekviena tobulybė veda į tragediją.

Spektaklyje judama iš komedijos į tragediją – įdomu matyti ir jausti, kaip dūžta utopijos viltis, virsdama distopiniu absurdu. Klounada ir šaržuoti personažai kuria dialogo atmosferą – publika kvatodama komentuoja kiekvieną naują sceną ar aštresnę aktoriaus repliką. Balandžio 26-osios vakarą Kauno kameriniame teatre niekas neapsimetinėjo esąs protingesnis ar mąslesnis. Galbūt klounada yra naujojo nuosirdumo skatintoja?

Tarp spektaklio kūrybinės komandos ir žiūrovo įvyko ne tik emocinė, bet ir intelektualinė sąjunga. Šiuo atžvilgiu šalia skvarbaus, šaržuoto ir gerąja prasme klouniško aktorių darbo verta paminėti ir minimalistinę, ryškiaspalvę Vitalijaus Strigunkovo scenografiją. Ant scenos nupieštas geltonas ratas, simbolizuojantis vyrą, ir jį kertantis raudonas puslankis, žymintis moterį: jo pradžios, o gal pabaigos taške stovi stulpas, ant kurio kabo kriauklė. Spektaklio pavadinimas nurodo biblinę Ievos sukūrimo iš Adomo šonkaulio istoriją, tačiau kūrinyje įvyksta inversija ir moteris čia yra kuriančioji. Kriauklė tampa moters įgalinimo simboliu – per spektaklį tik ji prie jos prisiliečia.

Spektaklio tempas įtraukia ir neleidžia nuobodžiauti. Aktorių tarpusavio bendravimas primena improvizacinio teatro komandos bendradarbiavimą – vieni kitiems

jie leidžia būti laisviems ir neatsisakyti net keisčiausių sprendimų. O žiūrovas tampa dar vienu aktoriumi, kuris turi teisę kištis į spektaklio veiksmą, atsakydamas į klausimą, replikuodamas ar juokdamasis. Tačiau spektaklyje pritrūksta tylos ir tragiškosios jo dalies išplėtojimo. Romantinės scenos tarp Adomo (Aurelijus Pocius) ir Ievos (Severina Špakovska) prailgsta, ne iki galo išnaudojami ir klišinių situacijų tragizmo aspektai. Nors tragedija išryškėja Arturui Svorobovičiui kuriant paklaidusio įsimylėjęlio vaidmenį, norisi, kad ji pabrėžtų tobulybės ir tikro žmogaus susidūrimą.

Nenatūralūs, nejaukumo pojūtį keliantys Pociaus kuriamo Adomo judesiai ir gestai skatina tragedijos nuojautą, išjuokdami ir trupindami tobulo vyro vaizdinio iliuziją. Absurdiškas personažas panaikina klausimo, kokia turėtų

būti vyriškos lyties tobulybė bendraujant su moterimi, galimybę. Ji neįmanoma, nes kiekvienas individas skirtingas, o vidurkio nėra. Špakovska puikiai kuria kuklios Ievos šaržą, tačiau konfliktuose tiek su Karoliu (Svorobovičius), tiek su Adomu pritrūksta visos neigiamų emocijų paletės. Svorobovičiaus personažo gestai, kūniškumas ir pamišėliška mimika lygintina su Gintaro Varno spektaklio „Puikus naujas pasaulis“ Mato Sigliuko „laukiniu“ Džonu – vieninteliu išlikusiu adekvačiu žmogumi išprotėjusiam tobulybės pasaulyje. Ievos ir Karolio ryšys priešpriešinamas su Adomo ir Saros Braitman (Indrė Mickevičiūtė-Petrauskienė) duetu kaip dviejų pasaulių – senojo ir naujojo – susidūrimas. Mickevičiūtės-Petrauskienės vaidinamos Saros patosas, pompastiški judesiai kuria pagrindą Adomo iškilimui.



Aurelijus Pocius ir Indrė Mickevičiūtė-Petrauskienė spektaklyje „Adomas 2.0“

G. JAUNIŠKIO NUOTR.

Spektaklis „Adomas 2.0“ – tai šiuolaikinio pasaulio kritika, apreišianti biblinį Ievos ir Adomo mitą, feminizmo ir moters įgalinimo klausimus. Kūrinys parodo žmogaus sudėtingumo banalumą, kartais iškylantį kvailumą, neadekvatumą. Klounados principai, personažų šaržai, perspaustos mimikos ir pompastiški gestai kuria apkvatusio mūsų pasaulio distopinę projekciją. Belieka tikėtis, kad vietoj tobulybės bus pasirinktas žmogiškumas.

Iš mūsų vaidybų

Laiškai apie teatrą (V)

RIMGAILĖ RENEVYTĖ,

IEVA TUMANOVIČIŪTĖ

Ieva. 2022 m. balandžio 2 d., 12.16

Pratęsdama tavo laišką apie Łukaszo Twarkowskio ir Fabieno Lédé sukurtą mikrokosmą ir kitokią dramaturgiją, rašau apie Dimitrio Papaioannou spektaklį „Transverse Orientation“, atidariusį festivalį „Naujasis Baltijos šokis“. Mačiau spektaklį pirmąją dieną (kovo 25 d.) ir jaučiausi šiek tiek atitrūkusi nuo grandiozinių žiūrovų ovacijų. Choreografo kuriami vaizdai – estetiški ir išradingi, bet ne visada įtraukiantys. Pripažįstu jo kuriamo mikrokosmo originalumą, vaizduotės galią, bet šįkart man pritrūko įtampos, leidžiančios kurti prasmes ar išjausti kūrinį. Gal taip nutiko dėl to, kad sėdėjau toli ir neturėjau galimybės stebėti detalių: tam būtų pasitarnavęs ir lėtas tempas, o dabar kai kurie epizodai prailgo. Gal, kaip savo straipsnyje rašo Helmutas Šabasevičius, „karo Ukrainoje keliamo psichologinė įtampa sutrukė atsirasti visaverčiam emociniam kontaktui“ su spektakliu. O gal jis tiesiog tą vakarą neįvyko: nesusi-kūrė reikalinga įtampa? Gal ir tokia preciziškai sustyguota atvirukų serija kas vakarą įvyksta skirtingai? O kai neįvyksta, veiksmai, kad ir gražūs, gali virsti beprasmyiais.

Užtat susitikimas su Marina Abramović įtraukė, leido jai pamatyti dėsytijos amplua. Tai, kaip tradiciškai ir atkakliai „Žalgirio“ arenoje kovo 31 d. ji skaitė paskaitą apie performanso meną, rodydama ištraukas iš įvairių menininkų darbų, išskirdama įtaką kitiems menams, stebino ir kėlė pagarbą už tai, kad ji nesibaimina konvencionalių formų. Paskaita rodo, jog savo žinomumą menininkė dabar naudoja tam, kad kuo daugiau žmonių supažindintų su performanso menu. Greitai „paleidau“ jos parodytą skaidrę apie meno kritikų nereikalingumą, manydama, kad kitas šios paskaitos tikslas – skatinti pradedančius menininkus kurti, nesvarbu, kas ką jiems sakytų. Abejoju, kad Abramović apskritai nevertintų meno teorijos, istorijos ir kritikos.

Paskaita, praturtinta asmeninėmis Abramović patirtimis, leidžia išgirsti atsakymus į su kūryba susiduriančiam žmogui kylančius vidinius klausimus ir abejones. O iš jos pristatytų menininkų sudomino Paula Garcia, performance „Crumbling Body“ du mėnesius aštuonias valandas per dieną dirbusi alinanį darbą: ji iš didžiulės metalo krūvos kėlė geležinius rakandus, „klįjavo“ juos prie magnetinių sienų, o pas-kui vėl dėjo atgal. Taip pat įsiminė atsakymas į Ukrainos menininkės užduotą klausimą – norint menu kalbėti apie dabar vykstantį karą

Ukrainoje vis dėlto reikia laiko, kad galėtum sukurti universalų ir paveikų vaizdinį. Tai ji minėjo ir per turiningą pokalbį su Laima Kreivyte radijo laidoje „Homo cultus. Iš balkono“.

Rimgailė. 2022 m. balandžio 13 d., 23.45

Jei kalbame apie Papaioannou „Transverse Orientation“, aš irgi atsidūriau gerokai *toliau* nei įprastai esu teatre. Akimirkomis spektaklis priartėdavo prie mano būsenos, akimirkomis vėl nutoldavo. Ryškiausiai prisimenu pro duris kartu su žmonėmis krintančius betoninius blokus – tąsyk galvojau apie bombarduojamą Mariupolį ir tai, kiek daug dar visko gali įkristi pro tas duris. Bet, tiesą sakant, kažkur anapus tų durų buvau ir aš pati. Keista, galvojau, kad pats spektaklis, toks vizualiai šaltas jo sumanymas neleidžia priartėti. Bet lygiai toks pat atotrūkis nuo savęs mane iš-tiko ir Gintaro Varno premjeroje „Belaukiant Godo“. Jausmas – lyg į viską žiūrėčiau pro stiklą, pro miglą. Juk teatre, priešingai, dažniausiai priartėji prie savęs, dažniausiai pamatai save iš vidaus. Teatras apnuogina – realybę, kūrinį, menininką, žiūrovą. Bet kaip teatrui būti karo akivaizdoje? Taip, kažkur karas vyko visą laiką, bet šiuo metu jis itin arti ir ignoruoti ne tik paties fakto, bet ir šį faktą lydinčių vaizdų neįmanoma.

Galbūt teatrui, kuris labai jautrus esamajam laikui, taikau šiek tiek kitokius reikalavimus nei kinui, kuris į laiką gali nesusipėti arba jį pražiopsoti. Žinoma, gali ir pataikyti, tačiau dažniausiai atsitiktinai. O teatras yra gyvas, todėl galbūt norisi jo atsako, jo reakcijos. Sakau „atsako“, nes nenoriu sakyti „pozicijos“, kadangi politinis teatras šiuo metu itin lengvai gali pasirodyti nejautrus ar tiesmukas. Ir, tiesą sakant, kartkartėmis būtent toks grubus man pasirodė „Belaukiant Godo“, kai ne vietoje ir ne laiku spektaklyje atsirasdavo politinės ar socialinės kritikos užuominų. Suprantu, jog tai asmeninė režisieriaus ir galbūt visos kūrybinės komandos pozicija, tačiau tokie režisūriniai intarpai išmeta žiūrovą iš spektaklyje kuriamos nuotaikos. Laukimas, kurį patiria Estragonas ir Vladimiras, jau savaime kuria šandieninės beprasmybės jausmą, kai visi tiesiog sėdim ir laukiam, patys nežinodami ko. Laukiam pandemijos pabaigos, laukiam suvaržymų atlaisvinimų, laukiam naujienų iš fronto, laukiam naujo karo pradžios arba senosio pabaigos, laukiam naujo *iPhone*o. Šis laukimas jau savaime apie tai, tad nesuprantu, kam į sceną atvesti šiandieninį Sizifą, kuris vietoj akmens į kalną ridens mėsinį. Ir po šio epizodo netgi ant skelbimų lentos klįjuojamas



Marina Abramović per paskaitą „Performansas. Praeitis. Dabartis. Ateitis“

plakatas su užrašu „Vakarų fronte nieko naujo“ man jau nebeatrodo taip subtiliai kritikuojančias Vakarų pasyvumą, kaip galėjo / turėjo. Nes žinau, kad pasikliaudamas teatru ir poezija Varnas gali kur kas subtiliau nukreipti salėje sėdinčiųjų akis į ne tik aktualius, bet ir visą laiką lydinčius skaudulius.

Žinoma, kalbu tik apie išorę, nes vidus šįsyk tiek neįtraukia, kad apie jį kalbėčiau. Vien laukimo, rodos, režisieriui nepakanka. Arba tokia abstrakčia metafora nuspręsta nepasitikėti.

Ieva. 2022 m. balandžio 27 d., 11.07

„Belaukiant Godo“ man pasirodė blankus kūrinys, todėl renkuosi manyti, kad Varnas labiau nei apie žiūrovus galvojo apie studentus ir sukūrė spektaklį jiems. Diplomantai vaidina saikingai ir subtiliai, bet jiems trūksta išradingumo ir žaismės. Spektaklis prailgsta, o tiesmukos paralelės su Vakarų pasyvumu karo Ukrainoje akivaizdoje netampa pakankamu argumentu imtis šios Samuelio Becketto pjesės. Šioje versijoje veikėjų laukimas nepasiekė apibendrinamojo, egzistencinio lygmens, su kuriuo galėčiau tapatintis, kurį galėčiau patirti ir apie kurį galėčiau galvoti už teatro ribų.

Kalbant apie paveikumą – visai kitoks buvo choreografės Annos Marijos Adomaitytės šokio spektaklis „Pas de deux“. Iš arti stebėdama susikaupusią šokėjų porą, atliekančią monotoniškus, fizinių pastangų ir valios reikalaujančius judesius, jaučiausi veikliama, bet ne emociniu ar intelektualiniu, o grynai fiziniu lygmeniu. Atmintyje šmėstelėjo teorijos apie tai, kad, žiūrint į judesį, žiūrovo raumenys gauna impulsus ir taip pat „šoka“. Todėl buvo įdomu stebėti ir žiūrovus: kai kurie lingavo tarsai užhipnotizuoti aplink savo

ašį mechaniškai judančių šokėjų. Klasikinę baleto formą siekiantys dekonstruoti kūrėjai pasitelkė tarsai sulėtintos juostos ir užsikirtusios plokštelės principu išskaidytą judesį: pasirengusi duetinio šokio sukiniui ar pakėlimui pora tarsai įstringa: nuo pėdų tik pradėdamas judesys vėl grįžta į pradinę padėtį, vis kartodamasis.

Kartu su elektronine, itin ritminga Gautier Teuscher muzika šokėjų judesiai fiziškai įsiskverbia į žiūrovo kūną ir jame sukelia netikėtų potyrių: nuo šalčio nugaroje iki staiga susikaupiančių ašarų. Įspūdį darė ir mikrojudesiai – „šokantis“ kairysis Victorio Poltier nugaros raumuo ir trūkčiojančios Méliissos Guex akys.

Rimgailė. 2022 m. balandžio 28 d., 16.12

Man toks jausmas, lyg visada esu kažkur „tarp“ – tarp ištrintų ir išsitrynusių, tarp nuolat kartojamų ir vis dar neperskaitytų tekstų, tarp parašytų ir rašomų, tarp nebersomų ir niekada nieko taip ir nepasiekusių laiškų, tarp išgirstų ir ištartų, tarp nesuprastų ir nesurastų žodžių. Tarp teatro ir literatūros, tarp išorės ir vidaus, tarp savęs. Tačiau jeigu nuolat esu kažkur „tarp“, tai ar yra kažkas, kur esu iš tikrųjų? Toks buvimas „tarp“ man panašus į šią laiko suvokimo spragą, kurią aprašė Sigitas Parulskis: „Mano sąmonė skaičiuoja kitą laiką. Atsirado tarpas. Kalendoriuje tas tarpas būtų žymimas dvejais metais, bet tarpas, kuris atsirado, ne kalendorinis. Jis beveik nematomas, jis visiškai nematomas, bet yra, nes aš jį jaučiu. (...) Viskas lyg ir taip pat, bet pasislinkę. Kaip nusimušęs taikiklis. Taikai tiesiai, o kulką neša truputį pro šalį. (...) Kai kalbiesi su žmogumi, junti tarpą. Kol tavo pasakyti žodžiai įveikia tą praeiktą vos juntamą tarpą, jie pasikeičia, ir žmogus tave supranta ne taip. Tarpas iškreipia žodžių prasmę, nors išoriškai

„KAUNAS – EUROPOS KULTŪROS SOSTINĖ 2022“ NUOTR.

jie niekuo nesiskiria nuo kitų žodžių.“ Nors čia Parulskis kalba apie savo laiko ir savo kartos būseną, šią mintį laisvai galėčiau pasiglemžti ir pritaikyti savo sąmonei. Anksčiau šią būseną įvardijau kaip abejonę, neužtikrintumą, nepasitikėjimą. Tačiau pastebiu, kaip pamažu ji virsta abejingumu. Tai abejingumas, kuris vis dar dirgina, bet jau nebe pačias nervų šakneles. Abejingumas, kuris sujaukia tik paviršių, nes iki giliau jis jau tiesiog neprasiskverbia. Švelnus pasaulio abejingumas yra toks pat švelnus kaip tada, kai apie jį kalbėjo Camus, bet vis dėlto tai abejingumas, ir tuo jis negailestingas. Kalbu gana miglotai, tačiau tai nėra vien poetiški pasvaičiojimai. Toks jausmas, lyg negalėčiau grįžti į tą pradžią, apie kurią rašai „Pas de deux“, todėl ir kalbu apie tą keistą būseną, kurią Parulskis įvardijo kaip *tarpą*, kažkas kitas įvardijo dar kitaip, bet esmė ta pati – tu stengiesi pasiekti kažką kita ir vis tiek neįstengi to padaryti. Žinoma, tai vienas. Bet kartu tai ne tik negalimybė sugrįžti, o ir begalinis noras ištrūkti iš to praeikto „tarp“.

Tikiu, kad teatras dar labiau sustiprina šį jausmą, nes visada renkiesi tai, kas tikriau, kas stipriau, kas giliau tave paliečia. Ir kasdienybė dažniausiai pralaimi teatrui. Tik akivaizdu, jog dabar tikriau, stipriau ir giliau gyventi pradėjo pasaulis ir juo netikėti tapo neįmanoma. Dabar gerokai sunkiau tikėti teatru. Karas augina ir tikėjimą, ir netikėjimą. Turbūt tą patį augina ir teatras – ir viltį, ir neviltį. Tik turbūt nepasirinksi tos vienintelės būsenos, į kurią norėtum įkristi, visada esi *tarp* jų. Pradėdama šį laišką maniau, kad rašysiu apie laukimą (ir savo, ir visko, ir Godo), bet negaliu įvardinti, ko vis dėlto laukiama. Galbūt kol viskas praeis?

Moteriškojo kūrybingumo triumfas

Plačiau savo įspūdžiais iš 59-osios Venecijos bienalės sutiko pasidalinti Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktorius Arūnas Gelūnas

Šių metų bienalė, vadovaujama Cecilios Alemani, nuo ankstesnių skiriasi tuo, kad pirmą kartą istorijoje joje dominuoja moterys menininkės drauge su lyties nepatikslinančiais asmenimis. Kaip tai just ekspozicijoje? Kokias matote tendencijas Arsenaile, paviljonuose, apskritai?

Šių metų (59-oji) Venecijos bienalė džiugina taip stipriai, kad net galima būtų apibendrinant sakyti, jog tai didžiulė ir triumfališka moteriškojo kūrybingumo pergalė, pasireiškianti Meno pasaulyje prieš brutalius ir laukinius, nevaldomus vyriškus instinktus, demonstruojamus geopolitikos pasaulyje, – žinoma, čia turiu omeny Kremliaus nusikaltėlių Ukrainoje vykdomą totalų nužmogėjimo aktą, Ukrainos civilių gyventojų genocidą. Šis kontrastas taip bado akis, kad kiekviena akimirka, praleista Venecijos bienalėje ir kitose Venecijos mieste vykstančiose parodose, atrodo kaip stebuklinga likimo dovana ir gaivus vilties gurkšnis. Menas gal ir negali išgelbėti pasaulio, bet vis dėlto tai yra nuostabi alternatyva visam jame tyrančiam blogiui. Gal todėl į jūsų klausimus apie bienalę ir pradėdu atsakinėti ne nuo nacionalinių paviljonų apžvalgos, o nuo Cecilios Alemani kuruotos bienalės parodos „Giardini“ ir Arsenaile, kuri buvo sutikta vienbalsiais meno pasaulio profesionalų pritarimų šūkiais – yra jautri, įžvalgi, intriguojanti, atverianti ir teikianti didelį intelektualinį bei estetinį malonumą. Vienintelis neigiamas jausmas, kurį šioje parodoje jauti, yra frustracija dėl nepakankamai turimo laiko, nes ji tikrai didelė. Vaikščiodamas po parodą negali atsistebėti, kiek daug talentingų moterų vyrų rašomoje istorijoje buvo nustumta į paraštes, nepristatyta, tendencingai pamiršta. Dėl puikios kuratorės Cecilios Alemani darbo jų sugrįžimas toks galingas kaip tas Ketharinos Fritsch „Dramblys“, iškart pasitinkantis „Giardini“ parodos pirmojoje salėje, kuris čia yra tikras „dramblys kambaryje“ (*juokiasi*). Pribloškia ir akivaizdus faktas, kiek darbo kuratorei reikėjo nudirbti, kad atrastų tas visas šešėlin stumtelėtas asmenybes, kiek reikėjo nukeliauti, pamatyti, susitikti, suderinti, ir visa tai dar per „Covid-19“ pandemiją!

Džiugino ir jau žinomų meno pasaulio žvaigždžių atradimas – tokių kaip puiki rumunų kilmės Niujorko menininkė Andra Ursuta, kurios parodą man teko matyti dar pernai rudenį vienoje Paryžiaus galerijų, arba garsioji Rosemarie Trockel, kurią labiau žinojau kaip video-menininkę, todėl jos „megztų paveikslų“ atradimas bienalėje buvo malonus ir netikėtas. Netikėta ir



Leonora Carrington, kūrinių „Ulu kelnės“ fragmentas. 1952 m.

labai gera parodoje buvo išvysti ukrainiečių primityvistės Marijos Promachenko „Kaliausė“ – skaitytojams tepriminsiu, kad neseniai šios menininkės kūrybai skirtas muziejus buvo okupantų visiškai sunaikintas Ukrainoje. Net apmaudu, kad dėl vietos stokos čia nesugebėsiu išvardyti dešimčių menininkių pavardžių greta Anetos Grzeszykowskos, Ovartaci, Minos Loy, Kudzanai-Violet Hwami, atstovaujančių vos ne visam pasauliui (nuo Argentinos ir Meksikos iki Egipto, nuo JAV, Lenkijos, Didžiosios Britanijos iki Kongo, Zimbabvės, Alžyro etc.), kurių vardai man buvo absoliučiai nežinomi, bet kūriniai smarkiai sužavėjo. Jų „tyliosios“, „intuityvios“, „surrealistinės“, „rankdarbiškos“, „pamaviškos“, „ugdytojiškos“, „erotinės“ ir kitos temos buvo atskleistos talentingai ir įsimenančiai. Pats didžiausias asmeninis atradimas man buvo

Louise Nevelson (ukrainiečių kilmės JAV menininkės) darbai – tiek bienalės parodoje, tiek pribloškianti asmeninė jos paroda „Procuratie Vecchie“ pastate Venecijoje. Iki tol buvau tik girdėjęs, kad paskaitas pas Nevelson lankė Aleksandra Kašubienė – kokia mokytoja! Pabigail tepridursiu, kad šioje didingoje panoramoje puikiai suskambėjo ir Eglės Budvytės (bendradarbiaujančios su Marija Olšauskaite ir Julija Steponaityte) videodarbas „Dainos iš komposto: mutuojančios kūnai, subliūksančios žvaigždės“.

Kokius nacionalinius paviljonus aplankius kilo jaudulys, noras įsiminti ir rekomenduoti kitiems? Kokius įspūdžius parsivežėte iš Lietuvos paviljono?

Pirmasis nacionalinis paviljonas, spontaniškai iškylantis iš atminties – Lenkijos, kuriame Małgorzata Mirga-Tas, romų kilmės

lenkų menininkė, virtuoziškai pasinaudoja „rankdarbiška“ strategija ir savo darbe „Užburiant pasaulį iš naujo“ panardina žiūrovą į kažką tarpinio tarp renesansinio itališko *palazzo* ir klajojančių romų taboro palapinės. Šią „jusliškai įkrautą“ tekstilinę fiestą sunkiai išsina nepasakoti žodžiais – geriau pamatyti. Tyliai prognozavau šiam paviljonui kažkokį garbingą apdovanojimą ar bent jau paminėjimą – pasirodo, klydau. Gilų, ilgai trunkantį poveikį patyriau ir Belgijos paviljone, kuriame belgų šiuolaikinio meno žvaigždė Francis Alys (jau senokai gyvenantis Meksike) plėtoja fragmentuotam nūdienos pasauliui itin aktualią bendrų mitų, gelminių sąsajų tarp skirtingų tautų žmonių temą, atradamas ją fundamentaliame visų pasaulio vaikų polinkyje žaisti. Instaliacijoje „Žaidimo prigimtis“ mus pasitinka ekranų labirintas, o jame – persipinantys

pasakojimai apie žaidžiančius Kongo, Afganistano, Izraelio, Belgijos, Meksikos ir kitų valstybių vaikus, jų pirmąjį, džiaugsmingą santykį su aplinka. Labai patiko ir paviljone eksponuojami maži Alys tapybos kūrinių. Priėmiau šią instaliaciją kaip tą gerą žinią, kurią dabar pašėlusiai trūksta. Rumunų menininkės Adinos Pintilie kūriny „Tu esi kitas aš. Kūno katedra“ („You Are Another Me – A Cathedral of the Body“) neabejotinai praplėtė mano pažinimo ribas. Žmonių su stipria kūno negalia pasaulis yra gan radikaliai atribotas nuo mūsų, tad susitikimas su tais (mes manome, kad „likimo nuskriaustais“, bet autorė tvirtina, kad tai klišinis ir netikslus įsivaizdavimas) žmonėmis kad ir per meną – sukrečiantis ir verčiantis iš naujo permąstyti daugelį dalykų, liečiančių intymumą ir buvimą kartu su kitais. Ne visi mano kolegos patikėjo Adinos Pintilie „pranešimo“ nuosirdumu, bet mane jis paveikė tikrai giliai. Dėl skirtingų priežasčių man patiko tikrai nemažas skaičius nacionalinių paviljonų: Prancūzijos, JAV, Šiaurės šalys (šiomet – samių), Vengrijos, Šveicarijos, Danijos ir kiti. Na ir, žinoma, galėjai tik beprotiškai žavėtis ar siaubingai nekęsti pašėlusio Latvijos paviljono „Skuja Braden“ (menininkės Ingūna Skuja ir Melissa Braden – *red. past.*), bet abejingas likti tikrai neturėjai jokių šansų (*juokiasi*). Lietuvos paviljonas buvo ir tebėra tarp neabejotinų mano favoritų – tai, kad Venecijos gatvelių labirinte jį surasti nėra taip jau visiškai lengva, gal yra ne tik šoks toks trūkumas, bet ir privalusas. Robertas Narkus ir ši kartą neleidžia suabejoti savo talentu ir gebėjimu kurti svaigiai klaidinančias istorijas, mistifikuoti tiesiog vidury baltos dienos. Šį sykį jis pateikia labai realiai atrodančią jūrų dumblių gamybos įmonę, kuri turi sukurti darbo vietas ir išgelbėti pasaulį. Kas iš to išeina, suprasite tik apsilankę. Beje, paviljono atidarymas pavojo tikrai fiesta, nes į jį viesulu įsiveržė švedų reperė Silvana (jos venomis tektantis afganų ir lietuvių kraujas virto sprogstamuojų mišiniu) (*juokiasi*).

Kokios satelitinės parodos patraukė jūsų dėmesį?

Gal pradėčiau nuo projekto „Tarp šviesos ir šešėlio“ („Penumbra“, kuratoriai Alessandro Rabottini ir Leonardo Bigazzi), sukurto organizacijos „In Between Art Film Foundation“ (vadovė Beatrice Bulgari) be galo gražiame Venecijos pastatų komplekse – „Complesso dell'Ospedaletto“. Be kitų autorių, ten rodomi ir du Emilijos Škarnulytės videodarbai, tiesiog idealiai integruoti į



Ovartaci kūrinių, Arsenale, Venecijos bienalė

ORGANIZATORIŲ NUOTR.

NUKELTA Į 9 PSL.

Šimtmečio bienalė

Pirmieji išpūdžiai iš 59-osios tarptautinės Venecijos šiuolaikinio meno bienalės

Laima Kreivytė: Venecijos bienalės kuruotos parodos šiemet visiškai pakaitė ir istorinę, ir kultūrinę seniausios pasaulyje bienalės paradigmą. Kuratorė Cecilia Alemani grąžino intuityvų, siurrealistinį, ekscentrišką pradą į pervargusio racionalaus idėjų rūšiavimo pasaulį. Kelios ankstesnės bienalės, nepaisant kilnaus siekio subalansuoti pokolonijinius ir kitokius galios santykius, pakliūdavo į galerijų įtakos laukus. Nors galerijų vaiduokliai niekur neišnyko, bendras vaizdas ir bienalė kaip organizmas atrodo gyvesnis ir daugiasluoksniškesnis. Labai pradžiugino istoriniai ekskursai ir su derama pagarba pristatytos XX a. pradžios ir vidurio vaizdinių „ki-borgų“ kūrėjos: Marianne Brandt, Elsa von Freytag-Loringhoven (taip, tai ji pirmoji sugalvojo *ready-made*, ir Duchamp’as jį „pasiskolino“, kaip pats pripažino laiške seseriai), Hannah Höch, Louise Nevelson, Anu Pöder, Sophie Taeuber-Arp.

Išraiškinga Mėlynoji salė su milžiniškomis autorių ir kūrinių fotografijomis Arsenale. Ne mažesni išpūdį paliko Auksinė salė centriname paviljone bienalės soduose. Čia žėrėjo puikios siurrealistės Leonor Fini, Lise Deharme, Carol Rama, Valentine Penrose, Remedios Varo, Leonora Carrington, kurios knyga ir įkvėpė bienalės

pavadinimą „Svajonių pienas“ („The Milk of Dreams“). Tas sapnų ir svajų pasaulis, mitologijos ir vizijų sampynos tiesiog prašyte prašėsi tolimesnių tęsinių, kuriuos kiekviena (-as) lankytoja (-as) vingiavo savo fantazijos vagomis. Man prisžiūrėjus Arsenale moterų su gyvatėmis kilo mintis apie „Eglę žalčių karalienę“ ir Emilijos Škarnulytės undines. Eglės Budvytytės „Komposto dainos“ užbūrė lankytojus Nidos peizaže „irstančių“ kūnų plastika. Ir šitas visiškai kitokios, gaivios, netikėtos bienalės išpūdis nulemtas ir gausaus moterų menininkių dalyvavimo – pirmą kartą bienalės istorijoje jų rodoma 90 procentų. Ir šiame kontekste Lietuva vis dar išlieka šalimi, kurios nacionaliniame paviljone nė karto nerodyta vienos menininkės kūryba. Ir tai nėra akmuo į Roberto Narkaus stilingus ir conceptualius dumblių perdirbimo „fabrikėlius“, o veikiau į mūsų apsamanojusį kultūros politikos lauką. Aktualios XXI a. tendencijos jį vis dar sėkmingai aplenkia.

Ugnė Bužinskaitė: Mano rekomendacijos ketinantiems apsilankyti bienalėje: Arsenale, žinoma, pagrindinė paroda ir verta atkreipti dėmesį į Latvijos ir Meksikos paviljonus, „Giardini“ man, ko gero, labiausiai patiko Brazilijos paviljonas



Simone Leigh, Arsenalas, Venecijos bienalė

ORGANIZATORIŲ NUOTR.

(beje, su čia pristatomu Jonathasu de Andrade „Lewben Art Foundation“ esame bendradarbiavę). Nustebino Rumunijos paviljone Adinos Pintilie videoinstaliacija „You Are Another Me – A Cathedral of the Body“ – labai stipri. Išpūdį paliko Korėja, nerealios JAV atstovaujančios Simone Leigh skulptūros, patiko prancūzų paviljonas (šiai šaliai atstovauja Zineb Sedira). Be abejonės, verta pamatyti britų

„Auksinio liūto“ laimėtoją Sonią Boyce. Castello rajone yra Lietuvos paviljonas ir Robertas Narkus.

Iš satelitinių parodų minėčiau „Palazzo Grassi“ rodomą didelę Marlene Dumas retrospektyvą „open-end“, „Fondazione Prada“ labai įdomi paroda apie smegenis „Human brains“ – iš mokslinės, sociologinės, antropologinės, istorinės perspektyvos tyrinėjamas mąstymas, įtaigi ekspozicija. „Galerie de Academia“

išpūdį palieka Anisho Kapooro paroda, ypač vertinant per šiandienos karo Ukrainoje perspektyvą.

Labai gerai atrodo buvusiam Lietuvos paviljone architektūros bienalėje bažnyčios erdvėse (Barbaria de le Tole, 6691, Castello rajone) įsikūrusi videomeno paroda „Penumbra“, organizuota „Fondazione in Between Art Film“. Joje eksponuojamas ir Emilijos Škarnulytės darbas. Verta užsukti ir į „Ocean Space“.

ATKELTA IŠ 8 PSL.

architektūrinę pastato erdvę. Į tai atkreipė dėmesį ir sutikti kolegės iš kitų šalių. Mačiusieji Emilijos Škarnulytės „Švytinčius kambarius“ Radvilų rūmų dailės muziejuje tikrai nenusivils ir šiuo nauju autorės projektu. Čia, žinoma, vėl norėtusi sugrįžti prie jau aptartos Louis Nevelson parodos „Atkaklumas“ „Procuratie Vecchie“, kurią tiesiog būtina aplankyti. Per savo ribotos trukmės vizitą į Veneciją dar sugebėjau pamatyti išpūdingąją (ir įtakingąją, sprendžiant iš sekėjų skaičiaus) Marlene Dumas „Palazzo Grassi“ ir absoliučiai pribloškiančią masteliais ir užmoju (taip pat neregėtu įžūlumu, nes uždengia Tintoretto kūrinius!) Anselmo Kieferio parodą Dožų rūmuose. Dar labai širdį sušildė nedidelėje Venecijos galerijoje („Galeria Continua“) surengta kijevietės menininkės Žanos Kadyrovos paroda „Palyanitsia“, kurioje rūpestingai šlifuoti akmenys pateikiami kaip ukrainietiškos duonos kepalai ir jos riekės. Tai ne tik paroda, bet ir priminimas apie nepaprastai skaudžias patirtis, kurias ukrainiečiams šiandien tenka išgyventi.

Šių metų „Auksinį liūtą“ laimėjo Sonia Boyce (D. Britanijos paviljonas), menininkė, tyrinėjanti žmogaus balso svarbą, reikšmę kaip fantazijos ir laisvės sampratas. Kaip supratau, tiriamas ir skirtingų rasių balso vertės disbalansas.

Geriausiu pagrindinėje parodoje pripažintas JAV skulptorės Simone Leigh pasirodymas „Suverenitetas“, kur dėmesys telkiamas kūno politikai, konkrečiai nurodant į juodaodžių žmonių kūno nusavinimo istoriją. Kaip jūs manote, kiek žiuri pasirinkimą lėmė pozityvių permainių siekianti politika, kiek meno galia?

Kad ir suvokdamas nepaprastai aktualią Sonios Boyce tyrimo temą ir politinę jos „meninio pranešimo“ jėgą, vis dėlto nesugebėjau atrasti gilaus santykio su šiemetiniu Didžiosios Britanijos paviljonu. Mėginau sau tai aiškinti pasitelkdamas vis naujus argumentus (pavyzdžiui, vizualinį – kad labai intensyvus, „klubinis“, instaliacijos fonas tarsi gesina judantį vaizdą, ar semantinį – kad garsių muzikos atlikėjų veidai, atrodytų, kenkia kūrinio patirties unikalumui ir t.t.). Man tiesiog nesuvokiamas toks reiškinys kaip „skirtingų rasių balso vertės disbalansas“, o tai reiškia, kad savo gyvenime su šiomis priešpriešomis nesu rimčiau susidūręs (išskyrus – teoriniame lygmenyje) ir rakto į Sonios Boyce kūrinio giliuosius sluoksnius turėti man buvo nelemta. Mielai paviljoną kada nors aplankyčiau dar kartą, skirčiau jam daugiau laiko; net įdomu – atsivertų ar ne?.. Visiškai kitaip mane paveikė Simone Leigh kūryba – žavėjauisi ir išpūdingomis keraminėmis skulptūromis, ir giliai paliečiančiu video darbu apie juodaodės skulptūros

(lėlės, manekeno?) sudeginimą. Juodaodžių žmonių kūno nusavinimo tema stipriai ir skaudžiai surezonavo su turima (kad ir skurdžia) patirtimi. Parsivežiau „pilną telefoną“ Simone Leigh kūrinių nuotraukų! Imponavo ir galimai antrinis šių kūrinių pranešimo klotas – akivaizdi materialumo, kūniškumo svarba ir stiprios „sugrįžtuvės“ (po dešimtmečių grynai ekraninių, conceptualių ir minimalistinių eksperimentų). Nors tai būdinga ne tik Simone Leigh, patirtis maloni. Žinoma, toks vertinimas be galo individualus – rezervuoju jį tik sau (*juokiasi*).

Nors bienalės pasirodymai kuriami labai iš anksto planuojant, pereinant daugybę laike išsėtusių etapų (tai tikrai nespontaniški pasirodymai), visgi ar jaučiasi bienalės turinyje dabar vykstantis karas, kai Rusija niokoja Ukrainą?

Nors gal būčiau tikėjęsis ir stipresnio šių aktualijų pabrėžimo Venecijoje (mat Lietuvoje Ukrainos palaikymas yra be galo stiprus ir visur juntamas), reikia pripažinti, kad vien jau vaidukliškai tuščias Rusijos paviljonas „Giardini“ yra be galo stiprus šiuo metu vykstančios nesuvokiamai žiauros ir bukos Rusijos agresijos prieš Ukrainą simbolis. Kitas ženklas – baltų smėlio maišų „obeliskas“ „Giardini“ centre (vadinamojoje *Piazza Ucraina*, laikinai sutvėrtoje Ukrainos paviljono kurtorių), primenantis Ukrainoje naikinamą kultūros paveldą ir pasigėrėtinas



Žana Kadyrova, paroda „Palyanitsia“

A.G. NUOTR.

pastangas jį apsaugoti. Jau minėjau Žanos Kadyrovos parodą „Palyanitsia“ (ji pasitiko mus viena pirmųjų, nes veikia vienoje judriausių Venecijos vietų – Didžiojo Kanalo krantinėje) ir Marijos Prymachenko kūrinį „Kaliausė“ pagrindinėje bienalės parodoje „Svajonių pienas“, yra ir gal vienas kitas mažesnis objektas. Čia reikia ir nuoširdžiai prisipažinti dėl baisaus apsižioplinimo – nei aš, nei mano kartu vykusios kolegės nepastebėjome (sugebėjome nepastebėti!) Ukrainos paviljono klaidžiamame Arsenalo užkaboryje, todėl jis šiemet liko mūsų neapplanckytas. Tikrai baisiai apmaudu! Belineka kaltinti save ir milžinišką bienalės teritoriją..

Ar Venecija atgijusi, ar dar justi pastarųjų metų

kataklizmo padariniai? Koks jums buvo miestas ši kartą?

Miestas pasirodė nepaprastai gyvas, sausakimšas meno mylėtojų ir šiaip turistų – visų veiduose akivaizdus įprastinio bendravimo ilgesys. Ir nors visose Venecijos uždaroje patalpose ir transporto priemonėse griežtai tebereikalaujama dėvėti kaukes, tai nesutrukdė suvokti, ko gi buvome netekę per „Covid-19“ pandemiją, ir pasidžiaugti, kad pilnavertis gyvenimas sugrįžta. Duokdie, kad tokios pandemijos dažnai nesikartotų.

Labai ačiū už išpūdžius! Belineka eiti pirkti lėktuvo bilieto į Veneciją.

PARENGĖ MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

Ar ne laikas išslaptinti?

„Projektas – Homo sovieticus“ Tuskulėnų dvaro rūmuose

RENATA PETRAUSKAITĖ-JUDEIKĖ

Ekspozicija „Projektas – Homo sovieticus“ atsidarė dar gana neseniai, pernai rugsėjį. Iki VDA pasiūlytos ekspozicijos nei apie muziejų, nei apie šią ekspoziciją girdėti neteko. Nors esu vilnietė, šioje vietoje lankiausi pirmą kartą. Nieko nežinojau ir apie Tuskulėnų rimties parko memorialinį kompleksą, apie šioje teritorijoje buvusias slaptas politinių kalinių masines kapavietes, jas apžiūrėjusi likau sukręsta, negalėjau patikėti, kad apie tai girdžiu pirmą kartą.

Atrodo, kad slaptumo atmosfera, šioje teritorijoje tvyrojusi sovietmečiu, neišsisklaido iki šiol.

Nauja muziejaus ekspozicija taip pat yra tarsi „paslėpta“ viename iš dvaro komplekso pastatų ir atsitiktinis praeivis turbūt nė neįtaria, kad tokio muziejaus ten esama. Iš darbuotojų išgirstame, kad visos ryškios rodyklės ir kitos reklaminių priemonės – skydai, standai, vėliavos – labai griežtai reglamentuojamos savivaldybės ir negali išsiskirti iš bendros dvaro vizualinės stiliškos. Įdomu, kad tam iškart paprieštaravo kaip tik tuo metu užsukusi ir mūsų pokalbį nugirdusi lankytoja, kuri, pasirodo, buvo iš Vilniaus miesto savivaldybės. Jau vien ši visiškai atsitiktinė ir netikėta muziejaus darbuotojų ir savivaldybės atstovų akistata perša mintį, kad kažkokio nesusikalbėjimo tarp šių dviejų institucijų dėl muziejaus reklamos ir pristatymo visuomenei esama. Mano akimis, dėmesį atkreipiančios informacinės sklaidos akivaizdžiai trūksta.

Bet galbūt tai šiek tiek kirstųsi su muziejaus koncepcija. Ji, pasak darbuotojų, buvo vystoma daugybę metų, patyrė ne vieną transformaciją, greičiausiai neatpažįstamai pasikeitė nuo pirminių versijų, ypač – dėl per tuos metus vykusios darbuotojų kaitos, ekonominės krizės ir pan. Taigi, kokia gi galutinė „Projekto – Homo sovieticus“ ir muziejaus koncepcija?

Tik įžengęs į klasicizmo stiliaus dvaro rūmų erdvę, patenki tarsi į kitą realybę: raudonos aksominės užuolaidos skirsto erdvę į atskiras zonas, kažkur fone skamba klasiškinė muzika. Pasitinka simpatiški, juodais drabužiais vilkintys muziejaus darbuotojai tobulai išpuoselėtomis hipsteriškomis šukuosenomis. Pirmas įspūdis, kad patekau arba į savo mėgstamo kino režisieriaus Davido Lyncho Laukiamąjį (Raudonąjį kambarį, „Black Lodge“) iš „Tvin Pykso“, arba į kokį slaptą buduarą ar saloną. Į akis krenta estetikos sterilumas. Labai daug stiklo. Visas muziejus – tai išsistinės ekspонатų prikrautos stiklo „spintos“. O jų daugybė – apie 250. Ir dar keletas tūkstančių – saugyklose. Tarytum kokioje laboratorijoje. Toks, pasak muziejaus darbuotojų, ir buvo

muziejaus ekspozicijos architekto Dariaus Baliukevičiaus sumanymas. Paversti muziejų sovietine, kruvina laboratorija, vadinamojo *Homo sovieticus* – sovietinio žmogaus – kalve. Ekspozicijos tikslas, pasak muziejaus darbuotojų, yra atskleisti sovietinio totalitarinio režimo pastangas ir priemones sukurti naują socialinę, kultūrinę ir politinę aplinką, suformuoti tariamai pažangų sovietinį pilietį. Kitaip tariant, ekspozicija turėjo padėti suprasti, kaip totalitarinėje sovietinėje sistemoje buvo „kuriamas“ *Homo sovieticus*.

Ekspoziciją sudaro penkios temos, pateiktos atskirose salėse: kultūra, moralė ir vertybių transformacija, religija, tapatybės transformacija ir kasdienis gyvenimas. Taip pat yra simbolinė „Prisiminimų alėja“, kurioje eksponuojami sovietmečiu gyvenusių konkrečių asmenybių portretai (pvz., agentas, melžėja ir pan.).

Kiekviena tema pateikiama trimis lygiais ar sluoksniais – propaganda, realybė ir alternatyva. Tai, kas buvo oficialiai priimtina, kas iš tiesų vyko realybėje ir kaip buvo nukrypstama, pasipriešinama oficialiajai ideologijai. Tarkim, menas: sovietmečiu oficialiai buvo priimtinas socialistinis realizmas, egzistavo tinkamų kurti temų sąrašas (pvz., dailėje daugiausia buvo mokama už daugiafigūres ideologines kompozicijas), „eiti prieš sistemą“ finansiškai neapsimokėjo, nes pagrindinis užsakovas buvo valstybė, o privati meno rinka neegzistavo, kūrinių tinkamumą vertino kūrybinės meno sąjungos, narystė jose garantavo didesnes privilegijas – įvairias socialines garantijas, didesnę atlygį, galimybę išvykti į užsienį ar gauti kūrybinę studiją. Realybėje, išibėgėjus sovietmečiui ir didėjant kiekybiniam dailės kūrinių poreikiui, ypač Baltijos šalių menininkai jautėsi laisviau, galėjo imtis įvairesnių temų, remtis folkloro motyvais, naudotis Ezopo kalba paslėptai ištarmei, įvesti į savo kūrybą daugiau modernistinio meno apraiškų. Alternatyvos lygmenyje šiame kontekste atsidurtų kūriniai, kurie pirmuose



Interaktyvi erdvė

R. KAMINSKO NUOTR.



Ekspozicinės erdvės

E. ČEPULIENĖS NUOTR.

dviejuose lygmenyse buvo nepriimtini ir net galėjo griauti menininko karjerą, pavyzdžiui, Antano Kmiečiausko skulptūra „Šv. Kristoforas“ (1959). Skulptoriui buvo liepta ją nugriauti, o atsakęs tai padaryti jis buvo pašalintas iš Lietuvos dailininkų sąjungos, neteko galimybės dalyvauti parodose, negavo dirbtuvės, negalėjo pirkti dažų...

Kiekvienoje salėje pagal atitinkamas temas suskaidant į minėtus tris lygmenis pateikiama apie 250 ekspонатų – tikrai išpūdingas kiekis sovietinio ideologinio, kultūrinio ir kasdienio gyvenimo artefaktų, turint omenyje, kad dar keli tūkstantčiai saugomi saugyklose. Visi jie surinkti iš įvairių institucijų ir sunešti paprastų žmonių. Neabejotinai atliktas milžiniškas tiriamasis mokslinis darbas, tuos artefaktus atrenkant ir pateikiant visuomenei. Tai lyg išpūdingo dydžio sovietinio gyvenimo antropologinė „rentgeno nuotrauka“. Manau, tai neabejotinai turi išliekamąją vertę istorinės atminties ir nepatogaus paveldo „įmuziejėjimo“ prasme. Galbūt daugiausia klausimų kelia, kaip tą „nuotrauką“ perskaito ir iššifruoja šiuolaikinė auditorija, ypač jaunesnioji jos dalis ar svečiai iš užsienio. Muziejaus ekspozicija yra tikrai

konceptualaus turinio ir gan rafinuotai (gal net pernelyg rafinuotai) pateikta. Temų, potemių, skirtumų tarp trijų sluoksnių supratimui reikia gan gero konteksto išmanymo ir nemažos motyvacijos gilintis į kiekvieno eksponato smulkiu šriftu pateiktus aprašymus, kurie nėra itin informatyvūs žmogui, nesusidūrusiam su sovietine realybe (knygos, plokštelės ar filmo pavadinimas dažniausiai nelabai ką pasakys nežinant jų turinio). Taigi, kad viską perskaitytų, iššifruotų, susietų skirtingus sluoksnius ir dar pabandytų suprasti, kaip jie galėjo formuoti ir kurti tuometinį žmogų, muziejaus lankytojas ir pats turėtų turėti tiek pakankamą intelektualinį potencialą, tiek ir motyvaciją tai daryti (aišku, šiuo atveju labai gelbėja gida). Prisipažinsiu, jog man pačiai, gimusiai dar sovietmečiu, įpusėjus ekspoziciją, susidomėjimas ir motyvacija viską išsamiai analizuoti ėmė blėsti. Ėmė šiek tiek varginti daugybė ne visada informatyvaus teksto – itin tikslūs kiekvieno sakinio autoriai, šaltiniai ir pan. po kiekvienu eksponatu, daugybė mirguliuojančių ekranų. Kartais abejones kėlė ir visų ekspонатų (net kokio cigarečių pakelio, muilo ar degtinės butelio) vienodai „prabangus“ eksponavimas ant „postamentų“, kruopščiai apšviestų, tarsi tai būtų kokios antikinės vertybės. Visa ta sovietinė realybė užkonservuota lyg kokioje prabangoje krištolinėje vazoje (o ne trilitriniam stiklainyje), racionalizuota ir komfortiškai stebima iš saugios distancijos. Suprasti ją turint žinių įmanoma, bet pabandyti patirti, pajusti jos griaujamąją jėgą – vargiai. Manau, kad vienas šios ekspozicijos trūkumų ir yra akistatos su kraupia to meto realybe, emocinio įtraukimo, patyriminio sąlyčio stygius. Ypač tai aktualu tiems, kurie su šia realybe neturėjo nieko bendro. Viskas pernelyg sterilu ir komfortiška, kad pajustum,

kokioje gniuždančioje sistemoje turėjo gyventi žmonės ir kokių vidių resursų reikėjo, kad netaptum vienu iš tos sistemos klonuojamų frankenšteinų – *Homo sovieticus*.

Kita vertus, šį trūkumą sukaupu kompensuoja Tuskulėnų dvaro teritorijoje įrengta koplyčia-kolumbariumas, skirtas šioje teritorijoje rastoms sovietinio genocido aukoms, ir sovietmečio represijoms skirta ekspozicija „Tuskulėnų dvaro paslaptys“. Tas kolumbariumas greičiausiai buvo labiausiai emociškai sukrėtęs objektas. Pirmiausia dėl savo emocinio krūvio, monumentalumo, architektūros, daugiau nei 700 urnų, puslankiais gaubiančių tuščią centrinę kolumbariumo erdvę, kurios viršuje esantį kupolą puošia tapytojo monumentalisto Gitenio Umbraso skliautinė mozaika „Trejybė“, simbolizuojanti Likimą, Laisvę ir Laimę. Jį būtina aplankyti kiekvienam Lietuvos gyventojui ir turistui. Deja, savo aplinkoje nesutikau nė vieno jame buvusio ar apie jį girdėjusio žmogaus. Nežinau, kaip tai nutiko, ir čia grįžtu prie teksto pradžioje iškeltos sklaidos klausimo. Nei apie naujai atvertą muziejaus ekspoziciją „Projektas – Homo sovieticus“, nei apie kolumbariumą ir represijoms skirtą ekspoziciją niekas iš esmės nebuvo girdėjęs. Net ir viena bendramokslė, neseniai baigusi Tuskulėnų gimnaziją ir visą gyvenimą gyvenusi visai netoliese. Kažkodėl mokytojai čia neveda net šalimais besimokančių mokinių. O juk sujungus abi Tuskulėnų dvaro ekspozicijas ir kolumbariumą, turėsime iš tiesų tiek emocijų, tiek pažintinę-intelektualinę prasmę labai stiprų „nepatogaus paveldo“ įmuziejėjimo atvejį, kurį, manau, verta patirti kaip nedalomą. O kol kas turbūt svarbiausia būtų visas pajėgas sutelkti į šio „nepatogaus paveldo“ išviešinimą – Tuskulėnų dvaro paslapties išsklaidymą.

Santykių juodraštis

Nauji filmai – „Charlotte apie Jane“

ELENA JASIŪNAITĖ

Kino mėgėjams Charlotte Gainsbourg pristatinėti nereikia. Žymių aktorės Jane Birkin ir muzikanto Serge'o Gainsbourgo šeimoje gimusi aktorė ir dainininkė seniai išlindo iš tėvų šešėlio ir užsitarnavo vardą kaip savarankiška menininkė. Dabar dokumentiniu filmu „Charlotte apie Jane“ („Charlotte par Jane“, Prancūzija, Japonija, D. Britanija, 2021), skirtu savo motinai, Gainsbourg debiutuoja ir kaip režisierė.

Tai – ne pirmoji Jane Birkin biografija kino ekrane. 1988 m. režisierė Agnès Varda sukūrė filmą „Jane B. pagal Agnès V.“ („Jane B. par Agnès V.“), skirtą savo draugei ir aktorei Jane Birkin. Filme, peržengiančiame tradicinės biografijos rėmus, per pokalbius, ekscentriškas inscenizacijas ir pačią kūrybą, kaip aktą, atsiskleidžia ne tik aktorės, bet ir režisierės – žmonių, slypinčių po sukurtu ir susikurtu įvaizdžiu, – portretai. Akivaizdu, kad Gainsbourg filmo pavadinimas buvo parinktas neatsitiktinai, lyg linkėjimas savo pirmtakui ar kita medalio pusė – jame tęsiamos ankstesniame filme užčiuoptos motinystės, moteriškumo, žvaigždės idėjos temos. Tik šį kartą Birkin nebe keturiasdešimt, o septyniasdešimt penkeri, ir filmas – ne draugės, o dukros žvilgsnis į motiną, žvaigždę, žmogų.



„Charlotte apie Jane“

Motiną Gainsbourg filmavo beveik trejus metus. Visas filmas sumontuotas iš dukters ir motinos pokalbių (kartais – ir inscenizuotų, kaip kad scena, kurioje abi, apsirengusios baltai, guli baltų patalų lovoje) ir buitinių scenų, kuriose – viskas nuo Birkin pasirodymo Japonijos scenoje iki vizito į buvusius jos ir Serge'o Gainsbourgo namus (šiuose beveik niekas nepasikeitę nuo jo mirties) ar kelionės pas šunų veisėją.

Panašu, kad pačiai Gainsbourg šis filmas – tarsi terapija. Ne veltui pirmasis filme motinai užduodamas klausimas susijęs su abiejų moterų nutolimu ir susvetimėjimu, kurį jaučia būdamos kartu. Visą filmą Gainsbourg klausia, taria, stebi. O Birkin leidžiasi į dukros žaidimus ir kalba: apie senėjimą, pasikeitusį atspindį veidrodyje ir

meilę sau, apie rūpestį, jaučiamą dėl vaikų, ir kad jis niekada nedings iki kol ji bus gyva, buvusius vyrus, sukaupčius daiktus, į kuriuos per skaudu žiūrėti, bet kartu sunku paleisti, ir praeitį bei jos paliktas žaizdas.

Vis dėlto neapleidžia mintis, kad Gainsbourg, užsibrėžusi padaryti tiek daug – pamatyti ir parodyti motiną, „kokios jos dar niekas nematė“, – nesuvaldo savo gausios surinktos medžiagos. Padrikos scenos, išterpiančios į pokalbius, ima priminti kratinį ir nesuteikia tęstinumo nuskambantiems atsakymams į klausimus ir ekrane kuriamam motinos portretui. Gainsbourg užduodami klausimai gilūs, intymūs, tačiau motinos atsakymai dažnai panašūs į tokius, kokius ji galėtų pateikti ir pirmą kartą matomam žurnalistui – jie atrodo



asmeniškai, tačiau iš tiesų yra gerai apgalvoti. Vienoje scenų pati Birkin užsimena, kad tiek kartų sau kartojo savo susikurtas gyvenimo istorijas, jog pati jau nebežino, kas yra tiesa, o kas – fikcija. Tai – labai įdomi bet kurio biografijos herojaus savęs su(si)kūrimo dalis, tačiau Gainsbourg tai, kas slypi už motinos susigalvotų istorijų, nesudomina. Ekrane matomas motinos portretas ir jų santykiai primena juodraštį – daug žadantį, kartais netikėtai sublizgantį pačios Birkin įžvalgomis, tačiau neišbaigtą.

Režisierė taip pat tikisi, kad žiūrovas jau bus susipažinęs su jos motinos biografija. O tam, kuris jos nežino ar nepasidomėjo, gali pritrūkti konteksto. Tai, kas visiškai aišku filmo dalyvėms, žiūrovui gali likti už jo supratimo ribos: pavyzdžiui, kai moterys kalbasi apie

Birkin ligą, vaikus, pirmosios dukters žūtį ar net ir ne vieną Birkin vyrą. Galbūt todėl susidaro įspūdis, kad Gainsbourg filmas pirmiausia ir yra skirtas jai pačiai. Tą įspūdį dar labiau sustiprina finalinė scena, kurioje matome abi moteris apsikabinusias saulėtame paplūdimyje. Pasigirsta režisierės užkadrinis balsas – ji, lyg siekdama apibendrinti filmą, svarsto apie motinos funkciją ir vietą dukters gyvenime. Tačiau būtent režisierės giluminio žvilgsnio, padariusio ją, kaip pati teigia, jausmingą motinos atžvilgiu, o kartu – ir atrasto naujo jų santykio, filme taip ir nepamatome. Birkin portretas išlieka neryškus – tarsi būtų toks, kokį veidrodyje stebi pati Birkin, kai dukrai pasakoja apie senstantį savo kūną ir sąmoningą pasirinkimą matyti susiliejusį vaizdą – taip paprasčiau susitaisyti.

Postmodernus kokteilis

Nauji filmai – „Viskas iškart ir visur“

DOMINYKAS NIAURA

Žiūrovų ir kritikų išliaupsintas filmas „Viskas iškart ir visur“ („Everything Everywhere All at Once“, JAV, 2022) turi taiklų pavadinimą. Tikėtis iš filmo reikėtų daugmaž visko. Galima pamanyti, kad sulaukėme naujojo „Parazito“ („Parasite“, Pietų Korėja, 2019), tačiau šis filmas negalėtų pretenduoti į „Oskarą“ geriausio užsienio filmo kategorijoje. Nors dauguma aktorių azijiečiai ir vartojamos mandarinų bei kantonų kinų kalbos, tai JAV studijos „A24“ darbas. Režisierių ir scenarijaus autorių duetas Danas Kwanas ir Danielis Scheinertas prieš kelerius metus jau spėjo sužibėti su ekscentriška komedija „Šveicarų armijos žmogus“ („Swiss Army Man“, JAV, 2016). Šiemet jie pristato fantastinę veiksmo komediją apie kelionę paralelinėmis visatomis.

Pasakojimas sukasi apie vidutinio amžiaus kinę Eveliną Vang

(Michelle Yeoh), kurios šeima sunaikia suduria galą su galu. Jų skalbyklos verslas JAV kenčia nuo mokesčių audito, bet netikėtai Eveliną aplanko jos vyras (Ke Huy Quan) iš paralelinės visatos. Šis praneša, kad tik ji gali išgelbėti multivisatą nuo pražūties. Evelina, besilankydama alternatyviuose pasauliuose, pamato, kuo ji galėjo būti, jei būtų pasukusi kitais gyvenimo keliais. Pamažu ji suvokia, kad gyvena prasčiausią savo gyvenimo versiją.

Mokslinės fantastikos filmui „Ryšys“ („Coherence“, 2013) apie paralelines visas pasitelkta trilerio ir siaubo forma, o filmui „Viskas iškart ir visur“ netrūksta komiško. Šio filmo sumanymą galima prilyginti Christopherio Nolano konceptualumui. Kaip ir „Tarp žvaigždžių“ („Interstellar“, 2014), čia sumanymas gan įmantrus, tačiau galiausiai abiejų kūrinių pasakojimas tėra apie paprastą, nors ir komplikotą, dalyką – šeimos santykius. Šiame spalvingame nuotykyje svarbiausia

tampa motinos ir dukters (Stephanie Hsu) nesusikalbėjimas.

Pasakojimo tonas nuolatos laviuoja tarp dramatiškų, komiškų ir kovos scenų. Iš pirmo žvilgsnio tokią mišrainę galima traktuoti kaip kupiną patoso cirką, bet „Viskas iškart ir visur“ vis geba nustebinti. Filmą remiasi absurdo filosofija, kuri teigia, kad prasmės ieškome beprasmiškame pasaulyje. Veikėjai, kontempliuodami gyvenimo prasmę, kviečia ir žiūrovą pamąstyti apie savo gyvenimo pasirinkimus, prioritetus, bėgantį laiką. Taip pat kyla klausimas, kaip kam nors gali šauti į galvą mintis iliustruoti nihilistinę pasaulėžiūrą šalia „La Troškinio“ („Ratatouille“, 2007) parodijos.

Neverta ginčytis dėl filmo originalumo: čia esama ir skoningo humoro, sveikos saviironijos, ir pamąstymų apie šiandienos dilemas. Kūrėjai pasiūlo alternatyvą superherojų filmų žanrui. Šio uždavinio, ko gero, siekia ir kūriniu „Deadpool“ (JAV, 2016), bet „Viskas



„Viskas iškart ir visur“

iškart ir visur“ yra neabejotinai mažiau erzinantis ir turiningesnis variantas. Nuorodų, simbolių, reprezentacijų ir kitų dalykų daugis, pateikiamas filme „Viskas iškart ir visur“, nesiskiria nuo to, ką kasdien patiriame virtualybėje. Be to, užkabina tokios temos kaip iššvaistyto potencialo baimė ir šeimos vertybės nuolatinio skubėjimo fone.

„Viskas iškart ir visur“ – postmodernus kino ir televizijos kultūros

kokteilis, tikra amerikietiška karuselė tiems, kurie Bolivudo ieško Hollywood. Kartu čia susipina daugybė kontekstų, kuriems pastebėti vienos peržiūros gali ir neužtekti. Norisi tikėti, kad panašaus žanro režisieriai ir scenaristai priims jį kaip svarbų pareiškimą, išlaisvinantį drąsą ir vaizduotę. Tad galbūt sulauktume daugiau klasikinės formulės nesivaikančių darbų, kurie taptų gaiviu oro gūsiu.

Du etiniai-politiniai fragmentai

Slavojus Žižekas apie karą Ukrainoje

Slavojus Žižekas – filosofas, kultūros teoretikas, vienas iškiliausių mūsų laikų mąstytojų, parašęs daugiau nei 50 knygų ir scenarijų ne vienam dokumentiniam filmui. Pateikiame ištraukas iš Žižeko esė, publikuotos internetiniame žurnale „The Philosophical Salon“.

Keistas incidentas dėl dingusio Orbano Kijeve

Vienintelis svarbus ir tikras dalykas yra tas, kad visiškai palaikau Ukrainos pasipriešinimą, ir šis šališkas požiūris verčia mane atkreipti dėmesį į tai, kaip, deja, daugelis kairiųjų bando sėdėti ant dviejų kėdžių Ukrainoje vykstančio karo atžvilgiu, (bent jau dažniausiai) smerkdami Rusijos agresiją ir kartu kaltindami dėl jos JAV. Pavyzdžiui, Amerikos demokratiniai socialistai į karą reagavo „ragindami išformuoti NATO vakarinį aljansą“ ir kaltindami Valtijų „imperialistinę ekspansiją“ dėl neišprovokuto Rusijos karo prieš Ukrainą.

Amerikos demokratiniai socialistai nenori pripažinti, kad, nepaisant visos sudėtingos situacijos, ukrainiečiai visiškai pagrįstai ir didvyriškai priešinasi Rusijos puolimui, ir ši pasipriešinimą reikia besąlygiškai palaikyti. Vietoj to girdisi „socialistų“ balsai, esą Ukrainos darbininkai turėtų savarankiškai organizuotis prieš Rusijos okupantus, atsiribodami nuo korumpuotos vyriausybės ir oligarchų kariuomenės... Viską vainikuoja kairioji sąmokslų teorija: „JAV surengė savo karą Ukrainoje. Be jo Vašingtonui nepavyktų mėginti sugriauti Rusijos ekonomiką, organizuoti pasaulinį pasmerkimą ir vadovauti sukilimui, kuris priverstų Rusiją nukraujuoti; visa tai – bandymo nuversti šios šalies vyriausybę dalis.“

Beveik simetriškai liberalioji dešinė taip pat abejoja, ar kairieji sugebėtų visiškai paremti Ukrainos pasipriešinimą; nors V. Putinas tikrai nėra kairiųjų pažiūrų, jis vis dėlto laikomas kai kurių kairiųjų režimų sąjungininku. Taigi nenuostabu, kad šalys nuo Lotynų Amerikos iki Pietų Afrikos nėra pasirengusios vieningai pasmerkti Rusiją už karo nusikaltimus Ukrainoje, prisimindamos daug sunkesnius Vakarų visame pasaulyje padarytus nusikaltimus. Todėl jų reakcija į „Europos gynimą“ yra tokia: kodėl turėtume ginti jėgą, kuri mums darė tai, ką dabar smerkia Ukrainoje?

Tam tikra prasme jie yra teisūs. Europa taip pat sėdi ant dviejų kėdžių. 2022 m. kovo 15 d. keturi Europos vadovai, siekdami parodyti paramą, leidosi į ilgą ir pavojingą kelionę traukiniu iš Lenkijos į Kijevą: Lenkijos, Slovėnijos, Čekijos ir Vengrijos ministrai pirmininkai susitiko su Ukrainos prezidentu



Slavoj Žižek

V. Zelenskiu antradienio vakarą, kai Kijeve prasidėjo komendanto valanda. Po to Lenkijos premjeras Mateuszas Morawieckis tvityryje parašė, kad Ukraina priminė Europai, kas yra drąsa: anot jo, atėjo laikas „vangiai ir supuvusiai“ Europai pabusti ir „pralaužti savo abejingumo sieną bei suteikti vilties Ukrainai“... Tie, kurie prisimena naujienas, tuomet mano trumpame pranešime pastebėjo faktinę klaidą. Vengrijos atstovas Viktoras Orbanas nebuvo vienas iš keturių; ketvirtuoju tapo Jarosławas Kaczyńskis, Lenkijos valdančiosios partijos vadovas ir faktinis Lenkijos valdovas.

Daug kas žino garsųjį Skotland Jardo detektyvo Gregerio ir Šerloko Holmsa pokalbį apsakyme „Sidabras“ („Silver Blaze“) apie „keistą šuns elgesį naktį“: „O gal dar į ką nors patartumėte atkreipti dėmesį?“ – „Į keistą šuns elgesį tą naktį.“ – „Šuo nieko nedarė tą naktį.“ – „Tai ir yra keista.“ Šias eilutes nesunku perfrazuoti, jei vietoje šuns įsivaizduotume Orbaną: „O gal dar į ką nors patartumėte atkreipti dėmesį?“ – „Į keistą Viktoro Orbano kelionę traukiniu į Kijevą.“ – „Bet Orbanas nebuvo tame traukinyje.“ – „Tai ir yra keista.“ Ši situacija (Kaczyńskis, užėmęs nedalyvaujančio Orbano vietą) yra viso reikalo raktas. Šiuo atveju buvo sėdima ne tik ant dviejų kėdžių vienu metu, buvo daug blogiau: vienas asmuo pakeitė kitą ant tos pačios kėdės.



„Išrandant Aną“

liaudies sukilimą, (bent jau iš dalies) pernelyg lėmė dviejų Ukrainos oligarchų grupių ir jų užsienio šeimininkų – prorusiškos ir provakarietiškos klikų – kova. „Civilizacijų susidūrimas“ yra tiesa, tačiau toli gražu ne visa.

Tačiau esmė slypi kitur. Kad ir kaip ją pavadintume, suvienyta Europa pasisako už tam tikrą socialinę demokratiją, todėl neseniai duotame interviu Viktoras Orbanas pareiškė, kad Vakarų liberalioji hegemonija „pamažu tampa marksistinė“: „Anksčiau ar vėliau turėsime pripažinti, kad krikščionių demokratų stovykloje turime reikalų nebe su liberalią ideologiją puoselėjančia grupe, o su grupe, kuri iš esmės yra marksistinė su liberalizmo liekanomis. Štai ką šiandien turime Amerikoje. Kol kas konservatyvioji pusė yra nepalankioje situacijoje marksistinės, liberaliosios stovyklos atžvilgiu.“

Kodėl Orbanas neprisijungė prie kelionės į Ukrainą? Dėl Vengrijos (ne tik) ekonominių ryšių su Putino Rusija, dėl kurių jis buvo priverstas skelbti neutralumą Ukrainoje vykstančiame kare. Taigi Lenkija ir Vengrija nusprendė žaisti dvigubą žaidimą. Du lenkų antirusiški griežtos linijos šalininkai išvyko į Kijevą apsimesdami, kad yra specialieji ES pasiuntiniai, – nenuostabu, kad jų „misija“ sukėlė nemalonumų Briuselyje, nes jokia ES institucija jų tam neigaliojo. Vis dėlto tikrasis jų misijos tikslas buvo ne veikti Kijeve Europos vardu, o signalizuoti apie aiškų susiskaldymą Europoje. Tai buvo misija, nukreipta PRIEŠ vieningą Europą. Jų žinia Ukrainai buvo tokia: mes esame vieninteliai tikri jūsų sąjungininkai; tik mes, o ne „vangi ir supuvusi“ liberalioji Vakarų Europa, tikrai ir visapusiškai remiame jūsų kovą prieš Rusijos invaziją.

Visos karinės priemonės, už kurias pasisakė kai kurie misijos Kijeve nariai (neskraidymo zonos virš Ukrainos įvedimas ir pan.), vos slėpė tikrąjį jų tikslą, t.y. siekį įtraukti Ukrainą į savo nacionalistinę-neliberaliąją Europą ir sustiprinti ją prieš (vis dar hegemonišką) socialdemokratinę Europą. Jų mintys sutelktos į didįjį klausimą: kur bus Ukraina, kai baigsis karas (o de-rybos rodo, kad tam tikra taika yra horizonte). Nors Orbanas ir nebuvo Kijeve, jo pagrindinė žinia buvo perduota. Štai kodėl Slovėnijos premjeras Janezas Janša, radikalių priemonių prieš Rusiją šalininkas, gynė Orbaną nuo Ukrainos kritikos. Svečiai gerai žinojo, kad jų kovingi pasiūlymai neturės jokių pasekmių: jie kovojo ne su Putino Rusija, o su socialdemokratinė („marksistinė“ Orbanui) Europa.

Neseniai viešojo kalboje prezidentas Zelenskis tiesiogiai kritikavo

Vengriją dėl jos neutralumo: „Jūs (vengrai) turite apsispręsti, į kieno pusę stoti.“ Jis sulaukė ciniško Orbano atsakymo. Savo kalboje Orbanas sakė: „Dar niekada neturėjome tiek daug priešininkų: Briuselio biurokratų... tarptautinės didžiosios žiniasklaidos ir Ukrainos prezidento.“ Šią frazę lydėjo linksmas juokas... Dabar būtent Zelenskis ir Ukraina turi nuspręsti, į kieno pusę stoti: kurios Europos dalimi jie nori būti.

Išrandant mūsų laikų herojų

Kaip šiandien, esant tokiai beviltiškai padėčiai, galime būti laisvi? Pabaikime lengvesne nata. Vieną iš atsakymų pateikia „Netflix“ mini serialas „Išrandant Aną“ („Inventing Anna“, 2022), kurį sukūrė ir prodiusavo Shonda Rhimes. Serialą įkvėpė 2018 m. žurnale „New York“ pasirodžiusi Annos Sorokinės istorija ir Jessicos Pressler straipsnis „Kaip Anna Delvey apgaudinėjo Niujorko vakarėlių mėgėjus“ („How Anna Delvey Tricked New York's Party People“), kuriame pasakojama keistesnė už fikciją istorija apie Rusijoje gimusią dvidešimtmetę Anną Sorokiną – sukčiautoją, kuri, pasivadinusi turtingos vokiečių paveldėtojos Annos Delvey vardu, mėgavosi ekstravagantišku gyvenimo būdu, trynėsi su miesto elitu. Beveik per vieną naktį Sorokina užkariavo internetą, ir net jau atlikusi bausmę kalėjime ji nesiliauja žavėjusi žiniasklaidos.

Dauguma recenzentų serialą sutiko kritiškai: esą Annos portretas neįtikinantis, nes po keliomis kaukėmis nesislepia tikras žmogus... Bet kas, jei tai YRA tiesa? O kas, jei nėra jokio sąmoningai manipuliuojančio subjekto, traukančio už virvūčių? Anna ne tik elgiasi pagal „Ponzi“ schemą, atidėliodama skolų grąžinimą, dengdama vieną skolą kita, bandydama įtikinti žmones, kad pinigai, kuriuos ji jiems skolinga, jau pakeliui, ir pan. Beprotišku būdu pats jos gyvenimas veikia kaip „Ponzi“ schema: ji ne tik apgaudinėja kitus, bet ir tarsi skolinasi iš savęs, iš savo pačios įsivaizduojamos ateities. Būtent dėl to jos pozicija yra akivaizdžiai priešinga Simono Hayuto, sukčiaus, pavaizduoto filme „Tinderio aferistas“ („Tinder Swindler“, 2022; reiktų atkreipti dėmesį, kad šis yra dokumentinis filmas, o „Išrandant Aną“ – vaidybinis). Hayutas keliavo po Europą, prisistatydamas Rusijos ir Izraelio deimantų magnato Levo Levievo sūnumi. Naudodamasis „Tinder“ jis viliodavo moteris kaip Simonas Levievas ir apgaule įkalbėdavo jas paskolinti jam pinigų, kurių niekada negrąžindavo. Jis žavėjo

NUKELTA Į 13 PSL.

Būkime realistai, siekime neįmanomo

Krėsle prie televizoriaus

Kinas jautriai reaguoja į visuomenės permainas, kartais užčiuopia jas tada, kai dar niekas nemato. Pokyčius išreiškia žmonės ir jų likimai. Todėl biografiniai filmai populiariūs, nors pastaruoju metu jų kūrėjai pradėjo atvirai lygiuotis į „žmones“, atsiranda vis daugiau pasakojimų apie šiuolaikinius kankinius. Šie atvirai pasakoja apie savo ligas, intymius nušvitimus, susijusius su nuosavu kūnu, ir kitokius stebuklingus atsitikimus. Stoją Umberto Eco išpranašauti naujieji viduramžiai ir, matyt, tam mėgavimuisi savo žaizdomis nebepasipriešinsi. Todėl siūlau prisiminti kelių pasakojimų herojus, kuriuos stebėdami gal nepasijusite „nevier-nais tamošiais“.

Steveno Spielbergo filmo „**Pagauk, jei gali**“ (TV1, 14 d. 22.55) pagrindas – autobiografinė Franko Williamo Abagnale'o knyga, kurioje jauniausias JAV istorijoje sukčius aprašė savo „padangių nuotykius“, kai apsimetinėjo lakūnu, gydytoju, advokatu, skraidė po visą šalį ir padirbinėjo banko dokumentus. 7-ajame dešimtmetyje šis jaunuolis buvo FTB „Priešas Nr. 1“. Spielbergas su meile prisimena ir anuos laikus, ir plačiaekranį „SinemaScope“ formatą. Sekdamas senais meistrais režisierius lengvai pereina nuo gangsterių filmo prie melodramos, prisimena komedijos, miuziklo žanrus ir daro tai taip lengvai, kad negali nesižavėti Spielbergo

meistriškumu bei jo sugebėjimu diriguoti neprilygstaam Leonardo DiCaprio ir Tomo Hankso (jis vaidina FTB agentą) duetui.

Enid Blyton (1897–1968) rašė populiarias knygas vaikams ir paaugliams, bet jos nuolat sulaukdavo bibliotekininkų, literatūros kritikų, taip pat mokytojų ir tėvų priekaištų. Knygos buvo vadinamos netinkamomis skaitymui ir „lėtais nuodais“, šalinamos iš mokyklų programų ir bibliotekų, dažnai pasitelkiant argumentą, esą rašytojos moralinės pažiūros yra „nuspėjamos“. BBC kelis dešimtmečius draudė radijui jas inscenizuoti ir laikė antraruše literatūra. Neteko tų knygų skaityti, tad, matyt, teks pasitikėti filmo „**Inid**“ (LRT Plius, šįvakar, 13 d., 21.30) režisieriumi Jamesu Hawesu ir rašytoją suvaidinusia aktore Helen Bonham Carter.

Romaino Gary kūrybą lietuviai mėgsta. „**Aušros pažadas**“ (TV1, 15 d. 23.15) – jo autobiografinio romano ekranizacija. Režisierius Ėricas Barbier atkuria būsimo rašytojo vaikystę Vilniuje (kuris filmuotas Budapešte) ir jaunystę Prancūzijoje. „Aušros pažade“ gausu įvykių ir tai ne visai tradicinis biografinis filmas, mat pagrindinė filmo herojė yra rašytojo mama Nina (autoironiška, dirbtinai „sustambinta“ Charlotte Gainsbourg), norinti kontroliuoti kiekvieną sūnaus žingsnį, bet kartu ugdanti jo išskirtinumo jausmą. Vis dėlto pagrindinė tema – motinos ir

sūnaus santykiai, kartais juokingi, kartais melodramatiški. Jie pateikiami jau suaugusio Gary (Pierre Niney) akimis.

Filmo „**Bėgte visą naktį**“ (LNK, šįvakar, 13 d., 21 val.) veikejas sensantantis samdomas žudikas Džimis nori apsaugoti sūnų nuo galingo mafijos vadeivos. Jaume Collet-Serra išgarsėjo siaubo filmais, bet ir šiame įtampos nepristigs. Liamas Neesonas Džimis – gyvenimo sunaikintas antididvyris, bet juo sunku nepatikėti. Edo Harrisso personažas taip pat ne tipiškas piktadarys, o greičiau tragiškas herojus, suvokiantis, kad griaua save.

Kad aktoriai gali išgelbėti banalų siužetą, liudija Dono Scardino komedija „**Nuostabūs Bertas Vonderstounas**“ (LNK, 15 d. 24 val.). Tai pasakojimas apie populiarius Las Vegaso magus Bertą (Steve Carell) ir Entoną (Steve Buscemi). Iliuzionistai uždirbo milijonus, bet netikėtai Las Vegase atsiradęs minios numylėtinis, gatvės fokusininkas Styvas (Jim Carrey) pasiglemžė jų žiūrovus.

TV3 (14 d. 21.30) parodys vieno didžiųjų šiuolaikinio kino kūrėjų Keno Loacho filmą „**Atsiprašome, neradome jūsų**“ (2019). Dukart pelnęs Kanų „Auksinę palmės šakelę“ ir kitų svarbių kino festivalių apdovanojimus, britų režisierius pas mus nepopuliarus, bet ne todėl, kad, kaip sako jo priešai, visą gyvenimą kurią vieną filmą. Loacho filmai realistiški, socialiai angažuoti, kritikuoja vartotojų visuomenę ir šiuolaikinį kapitalizmą arba primena skausmingus D. Britanijos istorijos momentus. Jie sukėlė šalyje ne vieną politinę diskusiją. Bet lietuvių žiūrovų tokie filmai nedomina, nes Loacho herojai yra „maži žmonės“, marginalai, patiriantys socialinę atskirtį, susiduriantys su kasdienėmis problemomis – bedarbyste, vienateve, skurdu, nemeile. Jie reikalauja empatijos, supratimo.

Filme „Atsiprašome, neradome jūsų“ rodoma paprasta, vienas kitą mylinti šeima. Vyras įsidarbina kurjerių firmoje, žmona dirba



„Nuostabūs Bertas Vonderstounas“



„Aušros pažadas“

slauge – prižiūri senokus ir ligo-nius jų namuose, vaikai – mokslieiviai. Tėvai dirba kiek išgalėdami, kad galėtų pragyventi, bet skolos tik didėja. Loachas rodo ne tik neteisybę, su kuria teks susidurti kiekvienam, bet ir šeimos ryšių eroziją. Po filmo premjeros paklaustas, ar kuriant filmus apie socialinę neteisybę ir stebint, kaip stiprėja ir kaupiasi visi šie negatyvūs reiškiniai, negilėja depresija, režisierius at-sakė: „Tik jei kinui suteikiama per-nelyg didelė reikšmė. Dominuo-jantis žaidėjas medijų rinkoje yra Holivudas. Būkime realistai. Kokią filosofiją skiepija jauniešiams žiūrovams amerikiečių studijos, daug uždirbančios iš komiksų ekraniza-cijų? Supaprastintai kalbant, kad tik tie, kurie turi kokių nors antž-mogiškų savybių, gali išgelbėti pa-saulį. Kontaktų su tikrove – nulis. Grynas eskapizmas.“

Kartais toks eskapizmas, deja, ak-tualus. Todėl šiąnakt (LNK, 14 d. 02.30) siūlau prisiminti Marco Forsterio filmą „**Pasaulinis karas Z**“, pasakojantį apie tai, kaip Brado Pitto herojus – JT specialiąją mi-siją vykdytojas Džeris – gelbsti pa-saulį nuo zombių epidemijos. Beje, todėl ir raidė „Z“ filmo pavadinime. Zombiai, žinoma, yra metafora ir kiekvienas juos gali traktuoti sa-vaip – ir kaip islamizmo epidemiją, ir kaip žmonių neatsakingumo pa-sekmę, ir kaip Ukrainoje vykstančio karo kaltininkus. Dar filmo pasi-rodymo metais, 2013-aisiais, daug abejonių man sukėlė tai, kad pa-saulį gelbėti imasi Jungtinės Tau-tos. Ko gero, tik Pitto Džeris ir jo mylima žmona dar tebetiki, kad ši organizacija yra veiksminga.

Jūsų –
JONAS ŪBIS



„Pagauk, jei gali“

ATKELTA IŠ 12 PSL.

moteris prabangiomis dovanomis ir skraidino jas į vakarienes privačiais lėktuvais už pinigus, kuriuos skolinosi iš kitų anksčiau apgautų moterų. Tada jis prašydavo savo aukų padėti jam finansiškai, nes esą buvo pasikėsinta į jo „saugumą“, o tai tariamai trukdė naudotis kredito kortelėmis ir banko sąskaitomis. Moterys dažnai imdavo banko paskolas ir naujas kredito korteles, kad galėtų padėti.

Akivaizdžios šių dviejų istorijų paralelės neturėtų atitraukti mūsų dėmesio nuo esminio skirtumo:

Hayutas yra sukčius, šaltai manipuliuojantis kitais, neturintis jokio projekto, tiesiog paliekantis apgautą moterį ir ieškantis naujos aukos, o Anna turi nuolatinį bendradarbių ratą, dirbantį prie didžiojo Annos Delvey fondo įkūrimo. Annai svarbiausia jos įvaizdis: draugai dažnai prašo jos tiesiog prisipažinti, kad melavo ar apgaudinėjo, bet ji niekada nepalūžta ir neleidžia kaukei nukristi.

Galbūt Anna amorali, bet neabejotinai etiška. Kai jos advokatas baigiamojame kalboje prieš prisiekusiuosius ją gina, teigdamas, kad mergina tiesiog gyveno savo svajonių pasaulyje ir niekada nebuvo

„pavojingai arti“ tikros sėkmės (gauti pinigų savo dideliame projekte), Anna pasijunta išduota ir įnirtingai reaguoja. Ji nori, kad ją nubastytų daug griežčiau, jei tai reikš, kad į ją bus žiūrima kaip į žmogų, kuriam beveik pavyko, o ne kaip į juokingą mažą svajotoją.

Būtent šis besąlygiškas troškimas daro ją etišką; ji pažodžiui paklūsta Lacano formulei „nekompromituok savo troškimo“. Štai kodėl net kai kurie iš tų, kuriuos ji apgavo ir kurie žino, kad ji savimi nesirūpina, ir toliau ją globoja. Kaip sakė Lacanas, „herojus gali būti išduotas nepadarant jam žalos“, Anna išlieka herojė iki pat

pabaigos. Štai kodėl įprasti psichosocialiniai paaiškinimai nepasiteisina: net jos tėvas stebisi tuo, kuo ji tapo.

Perfrazuojant gerai žinomą eilutę iš vieno ankstyvųjų romanų apie Hanibalą Lekterį, jai nieko neatsitiko, ji atsitiko pasauliui. Taip, jos projektas yra juokinga klastotė, bet ji vis dėlto veikia kaip didinga figūra, nes ši juokingą projektą ji pakylėjo iki Dalyko, Priežasties, dėl kurios pasirengusi pastatyti ant kortos visą savo gyvenimą. Kad ir kokia ji būtų, ji – ne ciniška, o visiškai naivi, o tokio naivumo mums šiandien reikia dėl konkrečios priežasties: Anna yra LAISVA,

priešingai nei Hayutas, kuris tiesiog vadovaujasi savo egoistiniu poreikiu manipuluoti kitais ir iš jų pelnytis. Laisvė yra mano besąlygiškas susitapatinimas su vaidmeniu, kurį nusprendžiu atlikti dėl kitų.

Štai kodėl, grįžtant prie Ukrainos, Putinas ir Orbanas yra kaip Hayutas, manipuliuojančios kitais figūros, o Zelenskis, kuris buvo aktorius, nuoširdžiai atlieka savo vaidmenį, visiškai su juo susitapatinęs. Šiuo (ir tik šiuo) požiūriu jis panašus į Anną, nors ir aukščiau etiniu politiniu lygmeniu.

PARENGĖ S. L.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a.

Lietuvos dailę

Paroda „Neramūs kūnai. Rytų Vokietijos fo-tografija 1980–1989“

Tarptautinė paroda „Sudėtingos praeitys. Susiję pasauliai“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Tomo Daukšos paroda „Laimės švieselė“

Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „Iš nusidėjėlių didžiausia“: Vladis-lovo Neveravičiaus paveikslas „Atgailau-janti šv. Marija Magdalietė“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalo g. 3A

Paroda „Nematomi. Istoriniai baldai iš šiuolaikinio dizaino perspektyvos“

Slovakų juvelyrų Janos Machatovos ir Pete-rio Machatos paroda „Po paviršiumi“

V. Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Paroda „Šiuolaikinė Afrikos dailė: tapaty-bės svajos ir realijos“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Arsenalo g. 1

Paroda „Išpakuojam!“

Senasis arsenalas

Arsenalo g. 3

Paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Paroda „Antanas Ingelevičius: kūrėjas ir miestas“

Paroda „Ką slepia sarkofagas: Senovės Egipto mumijų tyrimai“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20 / 18

Paroda „Pirmųjų krikščionių pėdsakai pa-goniškame Vilniuje“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Bruselio karališkosios menų akademijos kura-torystės studentų meninis eksperimentas-paroda „Skaitymo mėginiai / Reading Samples“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Tarptautinė paroda „Baroko skulptūros mistika: Johanas Georgas Pinzelis ir kiti XVIII a. Lvovo meistrai“

Vieno šedevro tarptautinė paroda „Šlovin-gas, didis ir neregėtas įvykis: 1611 m. Mas-kvos caro priesaika“

Vieno šedevro tarptautinė paroda „Kuni-gaikščio Boguslavo Radvilos portretas“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Paroda „Pro Rytų vartus: Orientas Lietuvos liturginėje tekstilėje XVI–XX amžiais“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Paroda „Kaunas–Vilnius: nuversti kalnus“

Andrew Miksio fotografijos iš Lietuvos romų gyvenimą fiksuojančio projekto „BAXT“

Selmos Selman paroda „Poezija be trapumo“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Vokiečių gatvė“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

iki 18 d. – Vlodo Juodagalvio tapybos paroda „Šnipų mokykla“

iki 18 d. – paroda „1982-ieji. Viena tapybos katedros laida“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

iki 14 d. – Estijos dailės akademijos (EKA) Tekstilės dizaino katedros paroda „Minkš-tosios derybos“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“

Maironio g. 6

Vaivos Lanskoronskytės paroda „Mano kambarys“

Adomo Galdiko muziejus

Arklių g. 20–1

Paroda „Žvelgiu į peizažą...“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

nuo 10 d. – Sigito Lukausko darbų paroda „Priešpriešos (po dviejų metų Lapių vienkemyje)“

Prospekto fotografijos galerija

Gedimino pr. 43

iki 21 d. – Vygando Šimbelio paroda „Pano-rama Time“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

iki 14 d. – Evaldo Ivanausko fotomontažų paroda „Pašnekesiai su Vincu Firinausku“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

iki 14 d. – Eglės Norkutės kūrybos paroda „Decision Maker“

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

iki 21 d. – Romualdo Balinsko personalinė paroda „Nėra žodžių“

iki 21 d. – Konstantino Gaitanži persona-linė paroda „Nakties sargyba / She’s Like a Rainbow“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1 / 13

Mariaus Jonučio paroda „Žaislai ir karas“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

Menininkių grupės „Gibson Girls“ (Ka-nada) paroda „Kartu ir atskirai. Pokalbiai meno ženklais“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Andriaus Ermino paroda „Atminties kambariai“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

Paroda „Lietuvos spaudos fotografija 2022“

Paroda „Slapta meilė“

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

Paroda „Prisimink seną blizgą...“

Jono Meko vizualiųjų menų centras

Malūnų g. 8

Instaliacija „Lietuva, Ukraina ir Sovietų sąjungos žlugimas. Galutinis“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Ekspozicija „Laisvas kinas. 1990–2020“

Paroda „Gražina ir drakonas“

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

Ariko Brauerio (Austrija) tapybos darbų paroda „Arik Brauer. Pesacho pasakojimai“

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Petro Lincevičiaus paroda „Laiko skaičiavi-mas rožiniu smėliu“

Rašytojų klubas

Sirvydo g. 6

Mildos Kiaušaitės ir Dovilės Zelčiūtės foto-grafijos ir poezijos paroda „Palengva (ati) tirpsta“

S. Vainiūno namai

A. Goštauto g. 2

Aloyzo Stasiulevičiaus tapybos darbų paroda „Harmonija“

Lietuvos nacionalinė Martyno

Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

Edžio Jurčio (JAV) paroda „Būties nerimas“

Monikos Furmanos paroda „(Ne)Įmanoma VisaTA“

iki 14 d. – paroda „Gintaras audrose: Unės Babickaitės gimimo 125-osioms metinėms“

Lietuvos medicinos biblioteka

Kaštonų g. 7

Igno Rudžio ir Enrikos Samulionytės foto-paroda „Įkvėpti“

Lietuvos nacionalinė filharmonija

Aušros Vartų g. 5

Dmitrijaus Matvejevo darbų paroda „Laukimas“

AP galerija

Polocko g. 10

Leo Ray paroda „Būtybės“

Galerija „Tsekħ“

Vytieno g. 6

Henriko Čerapo tapybos darbų paroda „Ventos dainos. Slenksčiai ir kaskados“

GODÒ galerija

Malūnų g. 6A–12

Veronikos Cherednychenko (Ukraina) paroda „Pirmoji savaitė“

Galerija „apiec“

M.K. Čiurlionio g.

Tealo Griffino vieno kūrinio paroda „Bardo“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

Williamo Kentridge'o paroda „Tai, ko nepamename“

Paroda „Stasio Užinsko marionetės ir tarp-tautinė modernizmo estetika“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Marinos Abramovič paroda „Būties atmintis“

Laikinoji M.K. Čiurlionio dailės galerija

A. Mackevičiaus g. 27

Paroda „Kaunas–Vilnius: nuversti kalnus“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

VDA Kauno dailės fakulteto tapybos katedros ir Klasikinio realizmo ateljė mokinių paroda „Šešėlis“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai

Vydūno al. 2

„Moder... kas? Kauno modernizmas! ir ar-chitekto profesija“

Vytauto Didžiojo karo muziejus

K. Donelaičio g. 64

Paroda, skirta Romo Kalantos ir kitų opozi-cionierių atminimui „Opozicijos komunis-tinei valdžiai kaleidoskopas“

Galerija „Meno parkas“

Rotušės a. 27

Japonijos ir Lietuvos šiuolaikinės tekstilės paroda „Tarp dviejų: į(si)žiūrėjimai“

Kinas „Panemunė“

Vaidoto g. 26

nuo 13 d. – paroda „Geismo architektūra“

KLAIPĖDA

Lietuvos dailės muziejaus Prano

Domšaičio galerija

Liepų g. 33

Patricijos Gilytės paroda „Krašto kraštai“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Bažnyčių g. 4

nuo 13 d. – Romos Auškalnytės (Suomija, Lietuva) paroda „Kūnas kaip tekstas (Cor-pus ut text)“

nuo 13 d. – Daniele Bongiovanni (Italija) personalinė paroda „Era“

nuo 13 d. – Virginijaus Kinčinaičio mobilio-grafijos paroda „Misère“

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

Tarptautinio šiuolaikinės juvelyrikos sim-poziumo iš Švedijos paroda „LandJewelry / Žemės juvelyrika“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

Antano Jasenos paroda „Šv. Jono galva už du gramus kokaino“

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

iki 18 d. – Vlodo Karatajaus tapybos paroda nuo 20 d. – Gražinos Vitartaitės tapybos paroda „Šiapus ir anapus paveikslo“

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

iki 14 d. – Paroda „Būtybių tyrinėtojos kabinetas“

iki 14 d. – Egidijaus Godliausko tapybos paroda „Šventojo elnio nužudymas“

iki 14 d. – Živilės Minkutės instaliacijų paroda „Nertis iš kailio“

PANEVĖŽYS

Galerija XX

Laisvės al. 7

Ričardo Garbačiausko tapybos paroda „Neramūs siluetai“

DRUSKININKAI

M.K. Čiurlionio memorialinis muziejus

M.K. Čiurlionio g. 35

iki 17 d. – Gerardo Raito Šatūno kūrybos paroda „Nerimas“

PALANGA

Palangos gintaro muziejus

Vytauto g. 17

Juvelyrės Karinos Kazlauskaitės paroda „Organiniai žaidimai. Juvelyrika ir objektai“

Antano Mončio namai-muziejus

S. Daukanto g. 16

Rimanto Olšausko ir Marijos Olšauskaitės paroda „Laimingas atsitiktinumas“

TRAKŲ VOKĖ

Trakų Vokės dvaro sodyba

Žalioji a. 2A

Tauro Kensmino skulptūrų ir objektų paroda „Stovykla“

BIRŽAI

„Portfolio“ meno galerija

Rotušės g. 12

nuo 10 d. – Rafalo Piesliako personalinė paroda „Konversija“

PLUNGĖ

M. Oginskio rūmai

Parko g. 3A

iki 18 d. – Antano Šerono tapybos darbų paroda „Laiko užrašai“

Spektakliai

VILNIUS

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras

13, 14 d. 18.30 – G. Verdi „DON KARLAS“. Muzikos vad. ir dir. P. Vallet (Prancūzija). Dir. M. Staškus

15 d. 12 val. – S. Prokofjevo „PELENĖ“. Dir. M. Barkauskas (Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baleto skyrius)
15 d. 18 val. – „SARSUELA“. Muzikos vad. ir koncepcijos aut. V. Prudnikovas, dir. M. Staškus

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
Naujojoje salėje

13, 14 d. 19 val. – L. Adomaičio, A. Obcarsko „BOKSAS“. Rež. A. Obcarskas

15 d. 16, 18 val. – J. Pommerat „RAUDONKE-PURĖ“. Rež. P. Tamolė

18 d. 19 val. *Naujojoje salėje* – L. Adomaičio, A. Obcarsko „BOKSAS“. Rež. A. Obcarskas
19 d. 19 val. *Naujojojoje salėje* – M. Algus „SIEROS MAGNOLIJOS“. Rež. E. Švedkauskaitė
21 d. 20 val., 22 d. 19 val. *Naujojojoje salėje* – L. Adomaičio „ALISA“. Rež. A. Obcarskas

Valstybinis jaunimo teatras

14, 15 d. 18.30 – PREMJERA! M. Nastaravi-čiaus „JAUNO ŽMOGAUS

Bibliografinės žinios		
„Menų spaustuvė“ 14 d. 12 val. – „MIKĖ PŪKUOTUKAS IR KITI“. Rež. M. Remeikaitė, scenogr. R. Žinienė 14 d. 19 val. – K. Steiblytės „MĖLYNA MĖ-LYNA“. Choreogr., atlikėjai A. Gudaitė, L. Žakevičius, I. Lapelytė 15 d. 17 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – teatrinė ins-taliacija „MUILO OPERA: BURBULIUKO MEILĖ“ (pagal I. Babilaitės knygą „Dusia, oras ir vanduo“). Rež. S. Degutytė 19 d. 18.30 <i>Juodojoje salėje</i> – „KARANTINO DIENORAŠČIAI“. Rež. A. Giniotis („Atvi-ras ratas“) 20 d. 18 val. – A. Špilevojaus „ANTI“. Rež. A. Špilevojus 20 d. 19 val. – „NUOSTABŪS DALYKAI. VIL-NIUS“ (pagal D. Macmillano pjesę). Rež. K. Glušajevas 21 d. 11 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – „LAIKRODI-NINKAS“. Idėjos aut. ir choreogr. B. Banevi-čiūtė (teatras „Dansema“) 22 d. 15 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – „SIBIRO HAIKU“ (pagal J. Vilės knygą). Kūrybinė grupė S. Degutytė, B. Ivanauskas, R. Valčik, M.L. Pranulis (Stalo teatras) 22 d. 19 val. – „PASĄMONĖS ŠNABŽDE-SIAI... SAPNAI“ (šešėlių teatro trupė „Pa-pasony“, Ukraina) KAUNAS Nacionalinis Kauno dramos teatras 13–15 d. 19 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – PREMJERA! J. Tertelio ir A. Jevsejevo „KAUNO PAVASA-RIS ’72“. Rež. J. Tertelis 14 d. 12 val. <i>Mažajoje scenoje</i> – A. Sunklo-daitės „KIŠKIS PABĖGĖLIS“ (pagal L. Jaki-mavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“). Rež. A. Sunklodaitė 15 d. 12 val. <i>Mažajoje scenoje</i> – „PAŠTININ-KAS IR SERBENTAI“ (pagal D. Zavedskaitės knygą). Rež. E. Kizaitė 18 d. 14 val. <i>Ritos salėje</i> – „TUŠČIA KĖDĖ“ (muzikinė istorija apie J. Naujajį). Rež. A. Jankevičius 18 d. 19 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – A. Landsbergio „VĖJAS GLUOSNIUOSE“. Rež. G. Padegimas 19 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – W. Shakes-peare'o „HAMLETAS“. Rež. V. Bareikis 20 d. 19 val. <i>Ritos salėje</i> – S.I. Witkiewicz-Witkacy „BATSIUVIAI“. Rež. A. Obcarskas 21 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – A. Camus „KALIGULA“. Rež. A. Jankevičius Kauno valstybinis muzikinis teatras 14, 15, 18, 19 d. 18 val. – K. Mašanausko roko opera „1972“ (Romui Kalantai atminti). Muzikinis vad. ir dir. J. Janulevičius, rež. K.S. Jakštas, scenogr. G. Makarevičius, kost. ir grimo dail. J. Skuratova, šviesų dail. A. Jankauskas Kauno kamerinis teatras 13 d. 18 val. – M. Jones „AKMENYS JO KIŠE-NĖSE“. Rež. G. Padegimas 14 d. 15 val. – „ALKSNIŠKĖS“. Rež. G. Padegimas 15 d. 15 val. – „SODRA, MON AMOUR“. Rež. G. Aleksa („Teatronas“) 17 d. 18 val. – M. McDonagh „PAGALVINIS“. Rež. G. Varnas 18 d. 18 val. – „APIE KĄ VISA TAI?“. Rež. B. Ivanauskas ir A. Dubaka Kauno lėlių teatras 14 d. 12 val. – D. Čepauskaitės „KAŠTONĖ“ (pa-gal A. Čechovo kūrinį). Rež. A. Lebeliūnas 15 d. 12 val. – „PASAKŲ NAMAI“ (pagal L. Petkevičiūtės kūrinį). Aut. ir rež. R. Bartninkaitė KLAIPĖDA Klaipėdos valstybinis dramos teatras 14 d. 18.30 <i>Didžiojoje salėje</i> – PREMJERA! D. Nowakowskio „KAI KURIOS ERELĮŲ RŪ-ŠYS“. Rež. I. Reklaitis	17 d. 14 val. – „LIZDAS“ (I. Krylovo pasakė-čių motyvais). Rež. M. Ivanauskas 17 d. 16 val. – „ŠOKIS OBJEKTUI IR VAIKUI“. Idėjos aut. ir choreogr. G. Grinevičiūtė 18 d. 19 val. <i>Didžiojoje salėje</i> – „BORISAS GO-DUNOVAS“ (pagal A. Puškina). Rež. J. Klat 20 d. 20 val. <i>Didžiojoje salėje</i> – „TARP LE-NOS KOJŲ, ARBA ŠVENČIAUSIOSIOS MER-GELĖS MARIJOS MIRTIS PAGAL M. KARAVADŽĄ“. Pjesės aut., rež., scenogr., kostiumų dail. A. Duda-Gracz 21 d. 13 val. – imersinis spektaklis-žaidimas „NO FAKE*“. Rež. T. Montrimas <i>Oskaro Koršunovo teatro spektakliai</i> 17 d. 18.30 – W. Shakespeare'o „OTELAS“. Rež. O. Koršunovas 18 d. 17.15 – S. Kane „FEDROS MEILĖ“. Rež. L. Kutkaitė 19 d. 17 val. – PREMJERA! K. Gudmonaitės „ŠVENTĖ“. Rež. K. Gudmonaitė <i>Kauno kamerinio teatro spektakliai</i> 20 d. 17 val. – „KAFFKA INSOMNIA“. Rež. Ž. Vingelis 21 d. 15 val. – „BOWEL“. Rež. N. Jasinskas Klaipėdos muzikinis teatras 13, 14 d. 18.30 <i>Žvejų rūmuose</i> – J. Offenba-cho „ORFĖJAS PRAGARE“. Muzikos vad. ir dir. T. Ambrozaitis 15 d. 12 val. <i>Žvejų rūmuose</i> – K. Lučinsko „TIKROJI DINOZAURŲ ISTORIJA“. Choreogr. A. Krasauskaitė 15 d. 13 val. <i>Palangos Švč. Mergelės Mari-jos Ėmimo į dangų bažnyčioje</i> – koncertas „Sveika, taikos karalienė“ ŠIAULIAI Šiaulių dramos teatras 13 d. 18.30 – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas 14 d. 18 val. – „PUARO“ (pagal A. Christie). Rež. G. Aleksa 15 d. 12 val. – M. Jašinskaitės „#BJAURUSIS ANČIUKAS MOKYKLOJE #. Rež. Š. Datenis 15 d. 18 val. <i>Mažajoje salėje</i> – „VISU GREI-ČIU ATGALI!“ (pagal P. Notte pjesę „Dvi poniutės pakeliui į Šiaurę“). Rež. A. Lebeliūnas 21 d. 18 val. – M. von Mayenburgo „SKULP-TŪRA“. Rež. P. Ignatavičius PANEVĖŽYS Juozo Miltinio dramos teatras 13 d. 18 val. – PREMJERA! R. Schimmelpfen-nigo „IDOMENĖJAS“. Rež. A. Jankevičius 14 d. 18 val. – A. de Saint-Exupéry „MAŽA-SIS PRINCAS“. Rež. ir scenogr. aut. K. Siau-rusaitytė (Miltinio laboratorija) 15, 22 d. 18 val. – PREMJERA! J. Barono „LANKANT PONĄ GRYNĄ“. Rež. A. Giniotis 20, 21 d. 18 val. – PREMJERA! H. Pinterio „ALASKA“. Rež. A. Gornatkevičius, scenogr. ir kost. dail. S. Davlidovičiūtė, komp. J. Tu-laba. Vaidina L. Kondrotaitė, E. Pavilionis, I. Brikė, L. Martinonytė, L. Sėdžius Koncertai Lietuvos nacionalinė filharmonija 13 d. 18 val. <i>Kauno valstybinėje filharmo-nijoje</i>, 14 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje</i> – orkestro muzikos kon-certų 81-ojo sezono pabaigai. „Šlovinimo giesmė“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrė-nas). Solistai A. Stančikaitė (sopranas), J. Gringytė (mecosopranas), A. Zduni-kowski (tenoras, Lenkija), Kauno valstybi-nis choras (meno vad. ir vyr. dir. R. Šerveni-kas). Dir. M. Pitrėnas. Programoje A. Schönbergo, F. Mendelssohno-Bartholdy kūriniai 15 d. 12 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – teatralizuotas koncertas visai	šeimai „Mano namai“. Vilniaus chorinio dainavimo mokyklos „Liepaitės“ chorai (chorų vadovai K. Ramonė, J. Šakalys, D. Mickevičiūtė, E. Jaraminienė, J. Dirgė-laitė-Kutavičienė, J. Vaitkevičienė, koncer-tmeisteriai: J. Danienė, S. Dūdėnienė, P. Jaraminas, E. Kasteckaitė, A. Kolpa-kovaitė, L. Mešenina), Vilniaus kultūros centro teatro studija „Elementorius“ (vad. E. Storpirštienė). Rež. E. Storpirštienė. Pro-gramoje V. Augustino, V. Juozapaičio, V. Miškinio, G. Savinienės, L. Vilkončiaus, J.S. Bacho, B. Britteno, V. Youngo kūriniai 17 d. 11 val. <i>Jašiūnų dvaro sodyboje</i> – edu-kacinė programa „Pučiamųjų instrumentų pasaulis“. Ansamblis „Musica humana“ (meno vad., solistas ir dir. R. Beinaris (obojus). Solistė D. Tumėnaitė-Vizgirdienė (fleita), Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos mokiniai: A. Lukošiusnas (klarne-tas, mokytojas R. Savickas), J.Ą. Kimbiraus-kas (fagotas, mokytojas D. Stoskeliūnas), G. Martinez Martinas (saksofonas, moky-tojas G. Mockus). Koncertą veda J. Šležaitė-Paukštė. Programoje G.B. Pergolesi, C. De-bussy, G. Svilainio, B. Čirvinskaitės, M. Ivanciūtės ir kt. kūriniai 17 d. 11 val. <i>Žiežmarių kultūros centre</i> – edu-kacinis koncertas „Greiti ir įsiutę 4. Presti e Furosi a Quattro“. Čiurlionio kvartetas. Programoje W.A. Mozarto, F. Mendelssohno, G. Verdi, R. Schumanno, L. van Beethoveno, F. Schuberto, M. Nymano kūriniai 19 d. 18 val. <i>Joniškio sinagogoje</i>, 20 d. 17 val. <i>Kėdainių rotušėje</i> – Lietuvos nacionalinės filharmonijos projektas „Litvakų muzikos keliais“. Vinilinės plokštelės „Šviesiam at-minimui“ pristatymas. Dalyvauja Čiurlio-nio kvartetas, R. Karpis (tenoras). Progra-moje A. Šenderovo, G. Gershwinio, F. Latėno, A. Šenderovo kūriniai VILNIUS Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras 20 d. 19 val. <i>Lietuvos nacionalinėje filharmo-nijoje</i> – sezono pabaigos koncertas. A. Paley (fortepijonas). Lietuvos valstybinis simfo-ninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Progra-moje E. Griego, G. Mahlerio kūriniai Vilniaus arkikatedra 22 d. 14 val. – monsinjoro K. Vasiliausko jubiliejiniams metams skirtas koncertas „Vox organi Cathedralis“. Atlikėjai Vilniaus arkikatedros jaunimo choras (vad. V. Savic-kaitė-Paciūnienė), solistai A. Pilibavičiūtė (sopranas), A. Skirvainis (baritonas) ir Vil-niaus arkikatedros vargonininkas R. Mitkus Šv. Kotrynos bažnyčia 17 d. 19 val. – choras „Brigham Young Uni-versity Singers“ (vad. A. Crane), mišrus choras „Sonoros“ (dir. V. Skapienė). Progra-moje D. Zakaro, V. Augustino, E. Ešenvaldo, C. Kreeko kūriniai Lietuvos muzikų rėmimo fondas <i>S. Vainiūno namuose</i> 17 d. 18 val. – Vilniaus muzikos mokyklos „Lyra“ mokytojos A. Cicėnaitės-Uždavinienės solinio dainavimo specializacijos mokiniai 18 d. 18 val. – Vilniaus Karoliniškių mu-zikos mokyklos mokytojos metodininkės R. Janutėnaitės dainavimo klasės mokinių koncertas „Pavasario spalvos“. Koncertmeis-terė A. Garsonaitė. Dalyvauja Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos 9 kl. mo-kinyns D. Svichkar (Ukraina), jo mokytoja A. Žvirblytė 19 d. 18 val. – Smuiko ir fortepijono muzi-kos vakaras. Koncertuoja Vilniaus Karoli-niškių muzikos mokyklos mokytojų R. Švėgždaitės ir D. Lukošienės mokinės G. Vasiljevaitė ir G. Kievišaitė

